

SIAMO DI NUOVO INSIEME

NR. 61-62 • SERIE NOUĂ • NOIEMBRIE 2015 – IANUARIE 2016

FONDATĂ ÎN 2007 • ISSN 1843-2085 • REVISTĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT**. CU SPRIJINUL FINANCIAR AL GUVERNULUI ROMÂNIEI, PRIN DEPARTAMENTUL PENTRU RELAȚII INTERETNICE

Să fim din nou împreună

Speranța că și acest an va fi bogat în evenimente de valoare se bazează pe experiența anilor trecuți, dar, în primul rând, pe cea din anul pe care tocmai l-am încheiat.

O scurtă trecere în revistă a celor mai importante proiecte realizate pe parcursul anului 2015 mă face să cred că succesul înregistrat nu a constat numai în susținerea și punerea lor în practică, ci, a însemnat și suflet. Sufletul acelor care ni s-au alăturat în dorința de a reuși în tot ce ne propunem și pentru ca imaginea Asociației noastre – RO.AS.IT. – să fie cu adevărat relevantă pentru eforturile pe care le face în promovarea identității etniei pe care o reprezintă – etnia italiană.

Pentru acest lucru gândesc că trebuie să apreciem în mod deosebit contribuția tuturor partenerilor, a instituțiilor fie române, fie italiene care au fost lângă noi precum, Guvernul României prin Departamentul pentru Relații Interetnice, Ministerul Afacerilor Externe, Ambasada Italiei la București, care ne-au susținut în realizarea unora dintre cele mai importante proiecte, printre care unul de excepție – participarea la *ExpoMilano 2015*.

O mențiune specială pentru Liceul *Dante Alighieri* din București, care este partenerul nostru mai vechi în proiecte ce vizează învățământul în limba italiană ca limbă maternă.

Și evident, nu putem să nu ne exprimăm întreaga noastră grațitudine față de membrii RO.AS.IT. din întreaga țară (ca acei din Tulcea, Greci, Rm. Vâlcea, Brezoi, Timișoara, Suceava, Iași, Neamț, Bacău, Galați, Cluj ș.a.), care ni s-au alăturat de fiecare dată, răspunzând cu entuziasm solicitărilor noastre și punându-și priceperea și talentul în realizarea materialelor specifice necesare activităților noastre, precum și a filmelor-document.

Tuturor le mulțumim și îi invităm să ne fie alături și în proiectele propuse pentru acest an, cu dorința de a fi mai buni cu fiecare proiect sau eveniment.

Și după cum se vede deja, după modul în care am început anul 2016, calendarul activităților va fi mult mai bogat și cel puțin la fel de interesant.

Ioana Grosaru

SIAMO DI NUOVO INSIEME

FONDATA ÎN 2007

NR. 61-62 • SERIE NOUĂ

NOIEMBRIE 2015 –

IANUARIE 2016

ISSN 1843-2085

Revistă editată
de Asociația Italianilor din
România **RO.AS.IT.**
cu sprijinul financiar al
Guvernului României,
prin Departamentul
pentru relații interetnice

Membri fondatori

Mircea Grosaru

Ioana Grosaru

Director

Gabriela Tarabega

Secretariat

red. Roxana Comarnescu

Redactori

Olimpia Coroamă

Elena Bădescu

Gregorio Pulcher

Adrian Chișiu

Dan Comarnescu

Design & pre-press

Square Media

www.squaremedia.ro

**Asociația
Italianilor
din România
RO.AS.IT.**

asociație cu statut
de utilitate publică

Str. Lipscani nr. 19, etaj 1
030031 București
Tel./Fax: 021 313 3064
ufficio@roasit.ro

www.roasit.ro

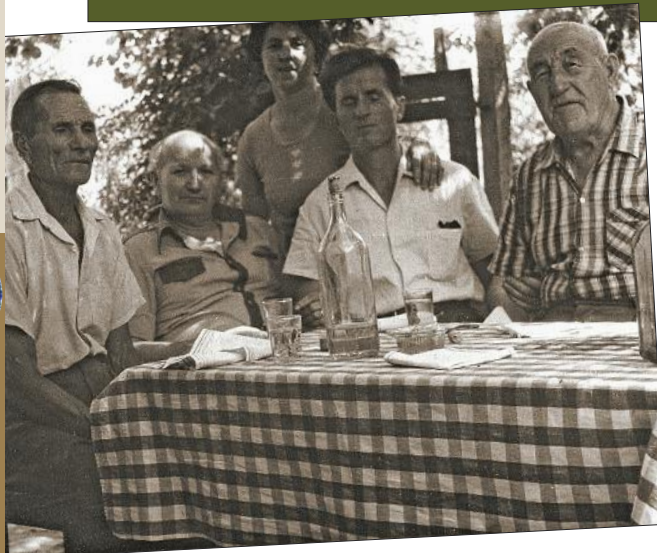

EVENTI / EVENTIMENTE

- 04 | 2016 – Anul Brâncuși. 140 de ani de la nașterea genialului sculptor • 2016 – L'anno di Brâncuși. A 140 anni dalla nascita del geniale scultore
- 08 | Expoziția de pictură de la Palatul Parlamentului
- 09 | Veneția, Carnaval 2016
- 10 | Elogiu lui Dante Alighieri

CULTURA / CULTURĂ

- 12 | Armenopolis, „capitala” transilvană armeană construită în stil baroc de maeștri italieni • Armenopolis, «capitale» transilvana armena, costruita in stile barocco da mastri italiani
- 18 | Înțelesul magic al muzicii • Il senso magico della musica
- 20 | Expoziție la Căminul Artei • Esposizione alla Casa dell'Arte
- 22 | Muzică și evocări. Salon cultural dedicat zilei de 15 ianuarie
- 23 | Omagiu doamnelor. Salon de primăvară
- 23 | Ziua Internațională a Limbii Materne

SOCIETĂ' / SOCIAL

- 24 | Impresii dintr-o călătorie prin țară • Impressioni di un viaggio nel Paese
- 30 | Ascendența italiană a familiei Suțu • L'ascendenza italiana della famiglia Suțu
- 34 | 80 de ani de handbal buhusean
- 36 | Revedere. Un reportaj romanțat • Rivedersi. Un reportage romanizzato
- 40 | Italia e non solo... o altro... • Italia nu e numai așa... sau altfel...
- 43 | Știri • Notizie

Partea I

Tatonările anilor de început

140 de ani de la
nașterea
genialului
sculptor

Istoria artei îi acordă lui Brâncuși unul dintre primele locuri printre pionierii modernității începutului de secol XX. Sculptorul român a știut să distileze și să asimileze cu excepțională intuiție tot ceea ce Parisul artistic oferea la acel moment, de la artele primitive la arta medievală, de la Rodin și radicalismele avangardei înapoi la arta țăranului din Gorjul natal.

Brâncuși a dat veacului nostru conștiința formei pure, a renunțat la reprezentarea figurativă a realității în favoarea esențelor și a expresiei simbolice și a înnoit în mod revoluționar limbajul plastic, îmbogățindu-l cu o dimensiune spirituală. În ceea ce privește monumentul public și practica comemorării, așa cum se poate vedea la Târgu-Jiu, Brâncuși a adus un concept nou pe care și astăzi după aproape un secol sculptorii continuă să îl considere valabil.

Născut în 2 martie 1876 la Hobița, Gorj, Constantin Brâncuși urmează, la Craiova, Școala de Arte și Meserii (1894–1898) și, apoi, la București, Școala de belle-arte, cu Ion Georgescu și Vladislav Hegel (1898–1902).

În 1904 pleacă, pe jos, la Paris, cu opriri în Elveția și Germania, muncind pentru a-și câștiga

Parte I

Le sperimentazioni degli anni iniziali

A 140 anni
dalla
nascita del
geniale
scultore

La storia dell'arte attribuisce a Brâncuși uno dei primi posti tra i pionieri della modernità all'inizio del '900. Lo scultore romeno ha saputo distillare e assimilare con un intuito eccezionale tutto quello che la Parigi artistica offriva in quel momento, dalle arti primitive all'arte medioevale, da Rodin e il radicalismo dell'avanguardia e di nuovo all'arte del contadino del suo Gorj natio.

Brâncuși ha dato al nostro secolo la consapevolezza della forma pura, ha rinunciato alla rappresentazione figurativa della realtà a favore delle essenze e dell'espressione simbolica e ha rinnovato in modo rivoluzionario il linguaggio plastico, arricchendolo con una dimensione spirituale. Per ciò che riguarda il monumento pubblico e la pratica della commemorazione, così come si può vedere a Târgu-Jiu, Brâncuși ha portato un nuovo concetto che ancor'oggi, dopo circa un secolo, viene considerato valido.

Nato il 2 marzo 1876 a Hobița, Gorj, Constantin Brâncuși segue, a Craiova, la scuola di

existența, drum devenit parte a legendei brâncușiene. Ajuns la Paris, își continuă studiile timp de un an la École Nationale Supérieure des Beaux-Arts (1905), cu Antonin Mercié, și frecventează o scurtă vreme atelierul lui Auguste Rodin.

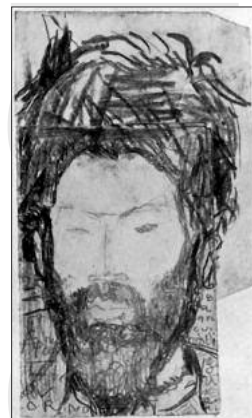
Formația lui Brâncuși este ușor de recunoscut doar în lucrările sale de început. El își însușește știința modelajului academic-realist care stătea la baza învățământului sculpturii în academiile de artă europene. Puținele lucrări rămase de atunci (*Vitellius*, 1898 sau *Portretul lui Ion Georgescu-Gorjan* din 1902) îl arată apt pentru o carieră de sculptor, în măsură să răspundă comenzii sociale dominate de cerința de portrete. Se eliberează într-un răstimp foarte scurt de servituțile unei sculpturi convențional-academică (*Portretul lui Ion Georgescu-Gorjan*, 1902) și devine un modelator strălucit în descendența lui Rodin. O înțelegere profundă a maestrului său și a spiritului timpului sunt evidente în lucrările: *Portretul pictorului Dărăscu, Orgoliu* (1905), *Supliciu, Fiul câmpului, Portretul lui G. Lupescu* (1906). Brâncuși amputează ca și Rodin figura umană, uzând de acest procedeu pentru a obține un plus de expresivitate; modelează febril și expresiv portrete emoționante. Estetica fragmentului impusă de Rodin este asimilată de sculptorul român, dar el este personal chiar și atunci când funcționează într-o convenție figurativă impusă de un precursor. Este mai puțin patetic, deși câteva dintre portretele sale sunt în mod explicit embleme ale suferinței. E mai sobru, dar nu sacrifică intensitatea sentimentului. În 1907, odată cu *Rugăciunea* și imediat după ea, cu *Sărutul* și *Cumințenia pământului*, Brâncuși se desprinde din matca lui Rodin și, atent la spiritul timpului, se instalează cu remarcabilă intuiție la răscrucea celor mai ambițioase aspirații artistice. Primitivismele și exotismele din toate timpurile și ariile geografice oferă acum puncte de sprijin pentru o nouă configurare plastică a realului. Anii 1907–1909 sunt ani de tatonări. Sculpturi care întorc cu totul spatele tradiției artistice europene alternează cu reveniri la formule mai puțin radicale. *Rugăciunea*, care, inițial, străjuia portretul lui Petre Stănescu în cimitirul din Buzău, astăzi unanim raportată la stilistica bizantină, îi aparea unui critic al timpului (Leo Bachelin) de o simplitate egipteană. Totuși, atunci când portretul lui Petre Stănescu este, cu o bună intuiție, comparat de același critic cu El Greco, straniul cretan redescoperit de moderni, este evocată, fie și indirect, tocmai vizualitatea bizantină. Medievalismul aluziv al lui Brâncuși este însă mai complicat pentru că se hrănește din surse multiple. În Franța se entuziasmează la catedrala de la Chartres, la Muzeul de artă medievală Cluny sau la Muzeul de artă orientală Guimet. Sculptura sa, *Sărutul*, este inițial intitulată *Fragment dintr-un capitel*. Sugestia medievală e transparentă. Capitelurile

Arte e Mestieri (1894–1898) e quindi a Bucarest, alla Scuola di Belle Arti, con Ion Georgescu e Vladislav Hegel (1898–1902).

Nel 1904 parte a piedi per Parigi, con soste in Svizzera e Germania, lavorando per guadagnarsi da vivere, viaggio diventato una leggenda brancusiana. Arrivato a Parigi continua i suoi studi per un anno alla École Nationale Supérieure des Beaux-Arts (1905), con Antonin Mercié, e frequenta per un breve periodo lo studio di Auguste Rodin.

La formazione di Brâncuși e' facile da riconoscere solo nei suoi lavori iniziali. Egli fa diventare sua la scienza del modellare (creta – gesso. n.d.r.) realistico-accademico che era alle basi dell'insegnamento della scultura nelle accademie d'arte europee. I pochi lavori rimasti da allora (*Vitellius*, 1898 o *Ritratto di Ion Georgescu-Gorjan* del 1902) lo dimostrano adatto a una carriera da scultore, capace di rispondere alle commesse sociali dominate dalle richieste di ritratti.

Si disfa in breve della servitu' di una scultura convenzionale-accademico (*Ritratto di Ion Georgescu-Gorjan*, 1902) e diventa un brillante modellatore sulla scia di Rodin. Una comprensione profonda del suo maestro e dello spirito del tempo sono evidenti nei lavori: *Ritratto del pittore Dărăscu, Orgoglio* (1905), *Supplizio, Il figlio del campo, Il ritratto di G. Lupescu* (1906). Brâncuși amputa, come Rodin, la figura umana, utilizzando questa procedura per ottenere una maggiore espressività; modella febbrilmente ed espressivamente ritratti emozionanti. L'estetica del frammento imposta da Rodin viene assimilata dallo scultore romeno, però lui rimane se stesso anche quando opera in una convenzione figurativa imposta da un precursore. E' meno patetico, anche se alcuni dei suoi ritratti sono, in modo esplicito, emblemi della sofferenza. E' più sobrio, ma non sacrifica l'intensità del sentimento. Nel 1907, con *La preghiera* e immediatamente dopo, con *Il bacio* e *La saggezza della Terra*, Brâncuși si stacca dal filone di Rodin e, attento allo spirito del tempo, si installa con notevole intuizione al crocevia delle aspirazioni artistiche più ambiziose. I primitivismi e gli esotismi di tutti i tempi e di tutte le aree geografiche offrono adesso punti di riferimento per una nuova configurazione plastica del reale. Gli anni 1907–1909 sono anni di sperimentazioni. Sculture che voltano totalmente le spalle alla tradizione artistica europea si alternano con ritorni a formule meno radicali. *La preghiera* che, inizialmente, stava affiancata al ritratto di Petre Stănescu nel cimitero di Buzău, e oggi unanimemente rapportata alla stilistica bizantina, appariva ad un critico del tempo (Leo Bachelin) di una semplicità egizia. Tuttavia, quando allora il ritratto di Petre Stănescu viene, dallo stesso critico e con buon intuito, paragonato a El Greco, lo strano cretese

Portretul lui Brâncuși de Amedeo Modigliani (1909)

L'ANNO DI BRÂNCUȘI

Constantin Brâncuși la Paris
(circa 1905)

Muza adormită – pe partea
dreaptă a pedestalului –
alături de o altă lucrare a lui
Brâncuși (foto Alfred
Stieglitz, 1916)

romanice cu episoadele lor narative, constrânse a se desfășura într-un spațiu și volum dictate de compoziția arhitectonică, îi erau cunoscute.

Odată cu *Sărutul* și *Cumințenia pământului* are loc o altă mare transformare a sculpturii sale. De la modelaj trece la cioplitul în piatră, tehnică prin care sculptura modernă încearcă să recupereze caracterul frust și prospețimea artelor arhaice, dar mai ales sinceritatea și ingenuitatea artistului primitiv. Pentru o bună perioadă de timp, ideea de modernitate în sculptură se confundă parțial cu poetica cioplitului („*taille directe*”, „*direct carving*”) și tocmai de aceea legenda unei lucrări din 1907 *Cap de fată*, reproduse în revista *This Quarter* preciza în mod expres: *Première pierre directe*. E vorba aici și de ideea reevaluării muncii manuale și a valorii ei formative și etice, care de la John Ruskin încolo a cunoscut o excepțională audiență în arta europeană. S-a vorbit pe bună dreptate de o „mistică a lucrului făcut de tine însuși” („*do-it-yourself mystique*”) în arta începutului de secol, teorie la care Brâncuși a subscris. *Sărutul*, imaginea cuplului etern, cum a dorit-o sculptorul, unde geometria blocului de piatră și emoția conviețuiesc miraculos, va cunoaște în timp mai multe variante, ca mai toate sculpturile brâncușiene – *Domnișoara Pogany*, *Muza adormită*, *Păsările*, *Coloanele*.

riscoperto dai moderni, viene evocata, se pur indirettamente, proprio la visualità bizantina. Il medioevalismo abusivo di Brâncuși e' però piu' complicato perché si nutre di fonti multiple. In Francia egli si entusiasma alla cattedrale di Chartres, al Museo di arte medioevale di Cluny o al Museo di arte orientale di Guimet. La sua scultura, *Il bacio*, e' inizialmente intitolata *Frammento di un capitello*. La suggestione medioevale e' trasparente. I capitelli romanici con i loro episodi narrativi, costretti a svilupparsi in uno spazio e in un volume dettati dalla composizione architettonica, gli erano conosciuti.

Con *Il bacio* e *La saggezza della Terra*, ha luogo un'altra grande trasformazione della sua scultura. Dal plasmare passa allo scolpire in pietra, tecnica con la quale la scultura moderna prova a recuperare il carattere liso e la freschezza delle arti arcaiche, però soprattutto la sincerità e l'ingenuità dell'artista primitivo. Per un lungo periodo di tempo, l'idea di modernità nella scultura si confonde parzialmente con la poetica dello scalprire („*taille directe*”, „*direct carving*”) e proprio perciò una legenda del lavoro del 1907 *Testa di fanciulla*, riprodotta nella rivista *This Quarter* precisava espressamente: *Première pierre directe*. Qui si tratta anche dell'idea della rivalutazione del lavoro manuale e del suo valore formativo ed etico, che a partire da John Ruskin ha conosciuto un'eccezionale accoglienza nell'arte europea. Si e' parlato giustamente di una «mistica del lavoro fatto da te stesso» („*do-it-yourself mystique*”) nell'arte dell'inizio del secolo, teoria sottoscritta da Brâncuși. *Il bacio*, l'immagine della coppia eterna, come l'ha desiderata lo scultore, dove la geometria del blocco di pietra e l'emozione convivono miracolosamente, conoscerà, durante gli anni, piu' varianti, così come quasi tutte le sculture brancușiane – *Mademoiselle Pogany*, *Musa addormentata*, *Uccelli*, *Le colonne*.

Dal 1907 al 1909 scolpisce in marmo una testa chinata di donna, intitolata *Il sonno*, lavoro a metà strada tra la tradizione classica e Rodin. Per metà imprigionato nel blocco di marmo, con gli occhi chiusi, questo volto di donna partecipa all'iconografia simbolistica delle figure sognatrici, interiorizzate, ideali, e' il punto di partenza delle *Muse addormentate*, le quali semplificheranno e porteranno all'essenza e raffineranno all'estremo il prototipo.

Per qualche anno vagabonda nel museo immaginario dei suoi tempi alla ricerca di alternative alla tradizione classica dell'Europa occidentale, che col periodo Rodin sembrava avesse esaurito le risorse.

Si esercita deliberatamente in diverse direzioni stilistiche. *Figura antica* del 1909, a Chicago, lascia una chiara impressione di scopiazzatura. Peraltro l'artista stesso ha ripudiato tale lavoro. Tutto ciò mostra che Brâncuși aveva un programma estetico

În 1907-1909 sculptează în marmură un cap culcat de femeie, intitulat *Somnul*, lucrare la mijloc de drum între tradiția clasică și Rodin. Pe jumătate captiv în blocul de marmură, cu ochii închiși, acest chip de femeie participă la iconografia simbolistă a figurilor visătoare, interiorizate, ideale și este punctul de pornire al *Muzelor adormite*, care vor simplifica, esențializa, rafina la extrem prototipul.

Timp de câțiva ani, hoinărește prin muzeul imaginar al timpului său în căutare de alternative la tradiția clasică vest-europeană, care odată cu Rodin părea să-și fi istovit resursele. Exersează deliberat în diverse direcții stilistice. *Figura antică* din 1909, de la Chicago, lasă chiar impresia unei paștișe. De altfel, artistul însuși a repudiat această lucrare. Toate acestea arată că Brâncuși avea un program estetic anticlastic care s-a articulat tot mai coerent într-un răstimp foarte scurt.

Odată cu anii 1909-1910 radicalizarea pozițiilor estetice și etice nu mai înregistrează ezitări. Dacă în primii ani de afirmare cultivă viziunea fragmentară a corpului uman pentru a atribui o anume forță emoțională sculpturii, acum se angajează într-o direcție contrară. Dispare orice urmă de psihologism extravert, dispare motivul suferinței în forma directă a copiilor supliciați și care își aveau modelele în lumea modestă pe care o frecventa la începuturile carierei sale pariziene. Etosul brâncușian se orientează acum spre marile teme omenești – iubirea, nașterea, sexualitatea, împlinirea spirituală, ultima găsindu-și în metafora zborului expresia îndelung căutată în numeroase variante ale *Păsării*. Corelativul formal al acestor opțiuni este insistența laborioasă asupra materiei, care se rupe din angrenajele ei tradiționale și tinde tot mai mult spre esențializare.

Abandonarea imaginii mimetice, naturaliste, s-a înfăptuit întâi prin renunțarea la modelaj, tehnică ce, în afară de mulaj bineînțeles, apropie cel mai tare sculptura de confuzia cu figura umană. Fragmentarea e împinsă și mai departe atunci când capetele, tot mai aproape de perfecțiunea formelor geometrice – ovoidale, sfere – nu mai sugerează prin nici un detaliu apartenența la un întreg absent, corpul uman, ci devin obiecte de sine stătătoare, efect intensificat și prin poziționarea lor neortodoxă, pe orizontală. Detaliile anatomice ale figurilor se sublimază, dar nu arbitrar. Ochii halucinant supradimensionați ai *Domnișoarei Pogany* sau ai celui extraordinar *Narcis* (lucrare pierdută), pleoapele închise ale muzelor, reprezintă o focalizare cu clară intenție simbolică asupra privirii întoarse spre înăuntru.

Ioana Vlasiu

anticlassico che e' diventato sempre piu' articolato e piu' coerente in un tempo molto breve.

Con gli anni 1909-1910 la radicalizzazione delle posizioni estetiche ed etiche non mostra piu' esitazioni. Se nei primi anni di affermazione coltiva la visione frammentaria del corpo umano per attribuire una certa forza emozionale alla scultura, adesso s'impegna in una direzione contraria. Scompare ogni traccia di psicologismo estroverso, scompare il motivo della sofferenza in forma diretta dei bambini tormentati, che avevano modelli nel mondo modesto che egli frequentava agli inizi della sua carriera parigina. L'Ethos brancusiano ora si orienta verso i grandi temi del mondo – l'amore, la nascita, la sessualita', la realizzazione spirituale, l'ultima trovando nella metafora del volo l'espressione lungamente cercata in numerose varianti del *L'uccello*. Il correlativo formale di questa opzione e' l'insistenza laboriosa sulla materia, che si stacca dai suoi ingranaggi tradizionali e tende sempre piu' verso l'essenzializzazione.

L'abbandono dell'immagine mimetica, naturalista, e' iniziata con la rinuncia al modellaggio, tecnica che, chiaramente a parte il calco, avvicina di piu' la scultura alla confusione con la figura umana. La frammentazione si spinge ancora oltre quando le teste, sempre piu' vicine alla perfezione delle forme geometriche – ovoidali, sferiche – non suggeriscono piu', a mezzo di alcun dettaglio, l'appartenenza a un intero assente, il corpo umano, ma diventano oggetti a se' stanti, effetto intensificato anche tramite il loro posizionamento non ortodosso, in orizzontale. I dettagli anatomici delle figure si sublimano ma non in modo arbitrario. Gli occhi allucinantamente sovradimensionati di *Mademoiselle Pogany* o di quello straordinario *Narciso* (opera persa), le palpebre chiuse delle muse, rappresentano una focalizzazione, con chiara intenzione simbolica, sullo sguardo voltato all'interno.

Traduzione Gregorio Pulcher

Armory Show, 1913, New York. Este expusă mult dezbatută sculptură Domnișoara Pogany

Expoziția de pictură de la PALATUL PARLAMENTULUI

O plăcută surpriză ne-a rezervat, din nou, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT., care a organizat în Sala Constantin Brâncuși a Parlamentului României, Vernisajul expoziției de pictură **Mozaic plastic. Artiști plastici italieni și invitații lor**, manifestare aflată sub înaltul patronaj al Ambasadei Italiei la București și al Institutului Italian de Cultură din București.

În deschiderea ceremoniei de inaugurare a vorbit Președintele Asociației Italianilor din România – RO.AS.IT., Ioana Grosaru, subliniind interesul real și deschiderea asociației față de creațiile artistice ale etniei proprii, dar și ale altor etnii, într-un spirit de toleranță și respect reciproc. A adresat, apoi, un entuziast îndemn tuturor artiștilor, către o mai amplă participare atât numeric cât și cu și o mai densă prezență a producțiilor artistice proprii.

Cuvinte de apreciere și de sprijin a multiculturalității au rostit, de asemenea, Ambasadorul Italiei la București, Diego Brasioli, Secretarul de stat al Departamentului pentru Relații Interetnice al Guvernului României, Amet Aledin, Secretarul General al RO.AS.IT., Andi Grosaru, precum și prof. univ. etnolog Doina Ișfanoni.

Dintre exponanți, îi menționăm pe Gabrel Baban, Călin Baban, Traian Boicescu, Marius Mateiaș, Viorica-Ana Moruz, Mihaela Mateescu-Profiriu, Angela Tomaselli, Constantin Conghilete, artiști cu ascendență italiană.

De asemenea, au fost invitați să participe artiștii: Celine Ali, Danita Petcov Cuzmanov, Eugen Holban, Botar Laszlo, Mihaela Panaitescu, Miron Topciu, ca reprezentanți ai altor minorități naționale din țara noastră.

Finalmente, un excelent trio muzical familial, cu ascendență italiană prin familia Sacchetti – Luigia și Stanca-Maria Manoleanu (soprane), precum și Remus Manoleanu (compozitor și pianist), au prezentat un program de lied-uri, inspirat ales.

Din expoziție: Angela Tomaselli, **Ritmuri medievale**; Gabrel Baban, **Casa Eminescu de la Ipotești**; Marius Mateaș, **Flori de cireș în zăpadă (bijuterie)**

Venetia, Carnával 2016

Anual, de data aceasta chiar la mijlocul iernii, blânde ce-i drept, laguna venețiană prinde gust de petrecere. Atunci se dezlănțuie în carnaval. Se caută personaje și activități, care să dea măcar o vagă idee asupra scopurilor originare ale acestui nou punct de vedere, răsturnat, asupra vieții.

Cândva, această imensă petrecere populară, premergătoare postului pascal, era exclusiv a venețienilor. Cei săraci epatau îmbrăcându-se în aristocrați, iar cei bogați se îmbrăcau în cerșetori. Practica măștilor actualiza rolul personajelor, astfel încât străzile erau inundate de travestiți, bărbați și femei deopotrivă. În acest chip, diferențele sociale și de gen se estompau, iar frustrările erau neutralizate în cele câteva zile de exhibare pe an. Se consumau atunci tensiunile acumulate, pregătindu-se perioada de liniște fizică, emoțională și mentală a întâmpinării și trăirii sfintei sărbători a creștinătății – *Învierea Domnului*.

Astăzi, Carnavalul venețian a devenit o industrie culturală, cu producători, realizatori și regizori, care asigură condițiile unei largi participări internaționale, dublate de câștiguri financiare pe măsură.

Modalitatea punerii în operă, suprimarea unor moduri de interacțiune umană sub masca anonimatului asumat public, a fost imediat exploatată de numeroși participanți zeloși și talentați în egală măsură, reprezentanți ai multor arte, sosiți de peste țări și continente.

Oarecum rutinată, participarea lor la *festa* venețiană aproape că ne scutește de nevoia să-i prezentăm, fiind oricum prea mulți pentru spațiul editorial pe care-l avem la dispoziție. Programul ediției actuale a celui mai faimos carnaval din Italia, prevedea desfășurarea, în perioada 31 ianuarie – 9 februarie, a peste 250 de evenimente, care mai de care mai atractive, multe utilizând tehnologii de ultimă oră, toate subsumate temei – *Creatum*, într-o traducere liberă însemnând tradiții, arte și meserii.

Totuși, având o perspectivă unică asupra fenomenului, constatăm că reprezentanții României s-au numărat printre oaspeții de seamă, concurând cu succes chiar manifestările de excepție ale provinciilor italiene din programul *Il Campo dei sapori e delle tradizioni*.

Remarcăm, desigur cu exuberanță, excelența participării românești prin Expoziția etnografică *Feminitate și împodobire*, organizată de Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti” din București și Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică (IRCCU) de la Veneția, la Galeria *Telecom Future Centre* din orașul lagună.

Cu ocazia inaugurării acestei expoziții a avut loc un concert de muzică tradițională românească, susținut de cunoscutul interpret de muzică populară Gelu Voicu, solist și instrumentist, alături de Taraful din Teleorman.

Deosebit de apreciată a fost și Expoziția de artă decorativă românească *Mitologii textile* – autor Ana Ponta – deschisă la Noua Galerie a IRCCU Veneția, cu exponate – păpuși decorative de colecție, *Ana Ponta dolls*, care reușesc să atragă publicul într-o lume magică, plină de povești și culori a păpușilor-unicat, realizate manual. Materialul textil modelat cu măiestrie, înglobează o experiență artistică de peste 35 de ani.

Notabil este faptul că, în acest an, pentru prima dată, publicul a avut acces direct la Carnaval în timp real, prin internet, asigurat printr-o dublă conexiune interactivă și digitală 3D unică, grație app-ului oficial *Carnevale di Venezia – CdV2016*, creat de SMA – Silicon Make App.

Așteptăm cu nerăbdare varianta de la București a Carnavalului venețian ce va fi organizată, ca și-n anii precedenți, de Institutul Italian de Cultură „Vito Grasso” în cursul lunii martie, la care, RO.AS.IT. se va număra printre parteneri. (Red.)

Elogiu lui Dante

În semn de omagiu, la împlinirea a 750 de ani de la nașterea marelui florentin Dante Alighieri, Asociația Italianilor din România – RO.AS.IT. i-a publicat lui Antonio Rizzo cartea intitulată *Îmi amintesc de o zi de școală. Caietul 2* . Dante: Infernul în cântece și terține alese.*

Autorul, după cum el însuși mărturisește în prefață, nu a scris această carte pentru cercetători științifici, literați sau filologi, ci pentru cititorul obișnuit care dorește să se apropie de Dante cu pasiune și curiozitate, dar mai ales pentru tineri „sperând că vor fi fascinați de *Poetul Maxim* Dante, dar și de acel Dante Alighieri *omul*, care a trăit o viață plină de frământări”.

Lucrarea nu este un comentariu de text, ci un text „povestit” menit „să faciliteze apropierea de Dante prin puțină istorie și printr-o descriere a contextului în care acesta a trăit. „...Viața lui, evenimentele lui personale, suferințele fizice și morale pe care le-a suportat erau uneori chinul lui cotidian și le-a transferat în întregime în opera sa”.

Volumul, apărut într-o ediție de lux, realizată de Square Media, foarte bine structurat, conținând cele mai utile informații pentru facilitarea înțelegerii operei lui Dante, a făcut obiectul unei promovări pe măsură din partea RO.AS.IT.

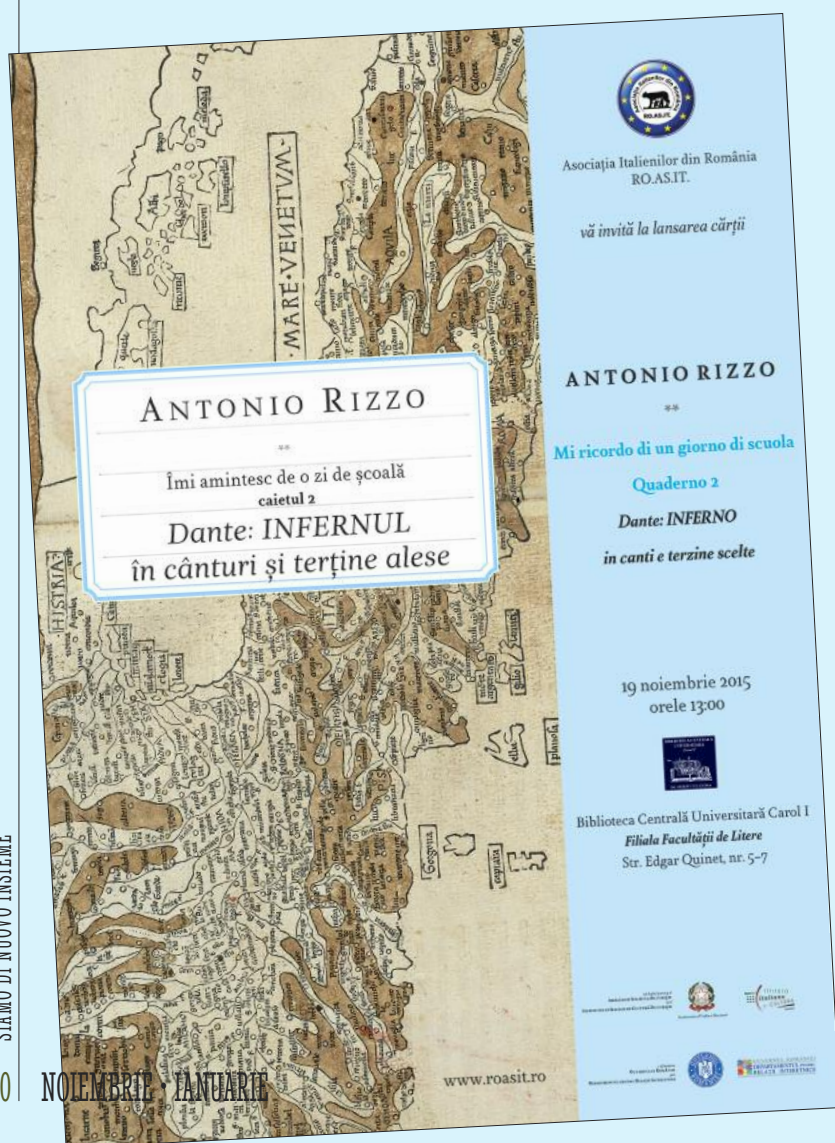
Caietul 2, cum modest îl intitulează autorul, a fost lansat în capitală și în mai multe orașe din țară, în medii universitare, școlare, biblioteci publice etc.:

La București, RO.AS.IT. a organizat lansarea cărții la Sala de lectură a Facultății de Litere din cadrul Universității București, unde alături de elevi și studenți au fost prezenți numeroși colaboratori și prieteni ai Asociației, invitat de onoare fiind domnul Secretar de Stat Amet Aledin, șeful Departamentului pentru Relații Interetnice al Guvernului României.

O prezentare a volumului semnat de Antonio Rizzo a avut loc și la Institutul Italian de Cultură „Vito Grasso”.

La Galați, lucrarea *Îmi amintesc de o zi de școală. Caietul 2. Dante: Infernul în cânturi și terține alese* a fost prezentată la Biblioteca Județeană „V.A. Urechia”, alături de alte câteva interesante volume ale unor scriitori locali, în cadrul unei Ediții Speciale a Salonului Literar „Axis Libri”, eveniment la care au participat și reprezentanți ai Comunității italienilor din Galați, membră a RO.AS.IT. Prezentatori și moderatori au fost Ioana Grosaru, președinta RO.AS.IT. și Zanfir Ilie, managerul bibliotecii județene din orașul gazdă.

La Suceava a avut loc o dublă prezentare a cărții – în Aula Corp E a Facultății de Litere și Științe ale Comunicării din cadrul Universității „Ștefan cel Mare” și în cadrul altui eveniment organizat de RO.AS.IT. la Biblioteca județeană „I. G. Sbiera”.

Alighieri

La Fălticeni, cartea lui Antonio Rizzo a fost lansată la Centrul de documentare și informare al Colegiului Tehnic „Mihai Băcescu” din localitate, în fața unui numeros public compus din elevi și cadre didactice.

La fel ca la toate întâlnirile cu auditoriul, autorul a vorbit și despre fapte mai puțin cunoscute din viața marelui italian Dante Alighieri, dar și despre motivele care l-au determinat să întocmească această lucrare, pe care a oferit-o publicului român.

„Poet și filozof, om politic florentin, cel mai mare scriitor european din Evul Mediu – sublinia profesoara Eleonora Bolboacă prezentă la lansarea volumului – primul mare poet de limbă italiană, considerat «Sommo Poeta», adică «poet în cel mai înalt grad» care a suportat cu demnitate supliciile exilului, timp de 20 de ani, apărându-și convingerile politice, Dante este modelul omului de cultură exemplar și merita această carte”.

Discuțiile și prezentările au fost moderate de prof. Ioana Grosaru, prof. Sofica Butnaru și av. Andi Grosaru.

În cadrul evenimentelor mai sus menționate, președinta RO.AS.IT., Ioana Grosaru, a prezentat istoricul Asociației, a scopurilor și activităților acesteia, fiind urmărită cu atenție de asistență. (Red.)

* Antonio Rizzo. *Îmi amintesc de o zi de școală. Caietul 1. Călătorie prin amintiri și poezii...*

Armenopolis*

„capitala” transilvană armeană construită în stil baroc de
maștri italieni

«capitale» transilvana armena, construita în stile barocco da
mastri italiani

Scriu despre o altă legendă, dăltuită în piatră, de către maștri constructori italieni, veniți la comanda unui grup de cetățeni, care sosiseră de pe meleagurile biblice ale Araratului și care știau prețui calitatea, grandoarea și măreția ce pun pecetea pe durabilitate și reprezintă arta adevărată, motiv pentru care chemaseră constructori de faimă mondială și tradiție istorică.

Armenii au venit în Transilvania din Moldova lui Ștefan cel Mare, unde au mai rămas totuși câțiva dintre ei și se ocupau cu comerțul. În Moldova se legiferase în acea vreme obligativitatea de a purta un nume de familie, care să caracterizeze individul după ocupație sau ceva asemănător. De aceea ei purtau nume ca Vărzar, Plăcintar, Comerzan sau Gogoman, Bătrîn, Covrig, Negruț, Novac, Cap de Bou, Daibucat ș.a. La început încercaseră să se așeze în Bistrița, un vad bun pentru comerț, dar deja populat de sașii care, probabil, le făceau concurență. Atunci au coborât pe valea Someșului și au găsit o porțiune de teren nelocuită, mai ferită de fostul drum roman pe care se circula cu precădere, situat între palatul-cetate al delegatului papal, sfetnic al Regelui Matei Corvin și comandant de oști, Frater Giorgio Martinuzzi, și fostul castru roman Congri, teren pe care l-au cumpărat apoi, cu bani peșin de la împăratul Austriei. Pentru a-și dura case în care-și lăsau familiile pe perioadele în care plecau cu mărfurile spre Europa Centrală, au apelat la cei mai buni constructori, vestiți în toată Europa, la maștri italieni, care au venit în număr destul de mare, pentru a construi un oraș de mărime medie – atunci –, într-un stil plăcut ochiului și care asigura confort și totodată pază familiilor negustorești. Planul ora-

Scrivo di un'altra leggenda, scolpita nella pietra da mastri edili italiani, venuti su richiesta di un gruppo di cittadini arrivati dai luoghi biblici dell'Ararat e che sapevano apprezzare la qualità, la maestosità e la grandezza che mettono il sigillo sulla permanenza e rappresentano la vera arte, motivo per cui avevano chiamato costruttori di fama mondiale e di tradizione storica.

Gli armeni sono arrivati in Transilvania dalla Moldova di Ștefan cel Mare, dove ne rimasero alcuni che si occupavano di commercio. In Moldova si era legiferato, in quel periodo, dell'obbligo di portare un cognome, per caratterizzare ogni individuo per la sua occupazione o simile. Per questo si chiamavano Vărzar (cavolaio), Plăcintar (tortaio), Comerzan (commerciante) Gogoman (sciocco), Bătrîn (vecchio), Covrig (ciambella), Negruț (negretto), Novac (personaggio mitologico gigantesco o anche Carpa asiatica), Cap de Bou (testa di bue), Daibucat (non traducibile) etc. All'inizio avevano cercato di stabilirsi in Bistrița, un posto con corsi d'acqua buono per il commercio, ma già popolato dai sassoni i quali, probabilmente, gli facevano concorrenza. Quindi sono scesi per la Valle del fiume

Someș e hanno trovato una parte di terreno disabitato, più appartato dalla via romana in cui passava il traffico, e situato tra il palazzo-cittadella del delegato papale consigliere del Re Matei Corvin e comandante militare, Frate Giorgio Martinuzzi, e l'ex castru romano Congri, terreno che hanno poi comprato, soldi alla mano, dall'imperatore d'Austria. Per costruirsi le case in cui potevano lasciare le famiglie per i periodi in

șului îl respecta pe cel al unui castru roman: străzi largi paralele, tăiate de altele mai înguste, perpendiculare, cu un careu mare în centru, pe a cărui latură răsăriteană urma să se ridice biserica (i.e. templul), pe celelalte construindu-se clădiri administrative, bănci, restaurante, o farmacie, magazine iar dintr-unul din colțurile sale porneau și aleile unui parc dendrologic cu copaci falnici și un pod de piatră rezistent.

Străzile erau denumite: *Strada întâi*, cu loturi de case mai importante, ale căror grădini se terminau pe malul canalului morii, *Strada a doua*, paralelă, cu loturi ceva mai mici, dar cu nu mai puțin de 1.200–2.000 m², pe care, de o parte și de alta, se înșirau casele, prevăzute cu porți solide din lemn, garduri despărțitoare înalte, cu geamuri înalte aliniate toate perfect, case în care locuiau familii cu venituri mai modeste, parohiile diferitelor confesiuni, o brutărie mare, o școală, mai târziu și un așa numit casino, punct de întâlnire pentru bărbați sau pentru organizare de întruniri festive fără dans sau muzică. În *Strada a treia*, loturile erau și mai mici, dar suficiente pentru o gospodărie ce asigura necesarul zilnic al unei vieți la oraș, apoi *Strada a patra*, ocupată de comercianții evrei, cu sinagoga lor, cu magazine mici, meșteșugari etc. Dincolo de aceasta și în apropiere de dealul împădurit cu conifere și foioase s-a adăugat mai târziu calea ferată, cu nelipsita pasarelă și un cartier mai nou, cu case diferite ca mărime și stil, care s-a dezvoltat, oarecum dincolo de vechiul centru al orașului.

Toate clădirile erau construite din cărămizi de foarte bună calitate, cu ziduri groase, care asigurau durabilitatea și temperatura interioară corespunzătoare pentru anotimpurile unei clime temperate ca din acele vremuri. Pe *Strada întâi* se înșirau case mari, unele împodobite cu cariatide sau atlanti. Dar la intrarea în stradă, pe partea dreaptă, s-a ridicat un spital auster și un orfelinat pentru băieți cu o mică capelă, iar pe partea stângă, după câteva clădiri, urmau orfelinatul pentru fete, cu capela aferentă, apoi o clădire impozantă care reprezenta o școală superioară de fete și multe case aproape niște fortărețe, cu ziduri groase, ferestre mari construite la înălțime, în intrândurile cărora, de obicei, soțiile și fiicele proprietarului brodau sau coseau lucruri de mână la lumina zilei, pe vremea când încă nu se introdusese electricitatea.

Cele mai multe case aveau 3 sau 4 ferestre spre stradă. Urma, sau le preceda, poarta masivă din lemn de stejar, ferecată, care se închidea cu chei mari, impresionante, cu clante tot din fier. Porțile ocupau un spațiu mare, pentru a permite intrarea atelajelor, ce serveau la transportul mărfii și care erau adăpostite în curtea gospodărească, după ce treceau prin curtea din față pavată cu piatră de râu pe mijloc, iar pe margini împodobită cu frumoase straturi de flori ce rivalizau cu cele din cerdacurile și verande de caselor.

Casa cu atlanti la poartă, de pe Strada întâi

cui partivano con le merci verso l'Europa centrale, si sono rivolti ai migliori costruttori, famosi in tutta Europa, i mastri italiani, che sono arrivati in gran numero, per costruire una città di medie dimensioni – allora – in uno stile piacevole all'occhio e che assicurasse conforto e tuttavia protezione alle famiglie dei commercianti. Il piano della città rispecchiava quello di un castrum romano: larghe strade parallele, tagliate da altre più strette, perpendicolari, con un grande spiazzo quadrato al centro, sul lato est del quale avrebbero poi costruito la chiesa (i.e. il tempio), mentre sugli altri lati avrebbero costruito i palazzi amministrativi,

Casa cu cariatide, de pe strada principală

banche, ristoranti, una farmacia, negozi e in uno dei suoi angoli partivano anche le viuzze di un parco botanico con imponenti alberi e un solido ponte di pietra.

Le strade era numerate: *Strada prima*, con lotti di case più importanti, i cui giardini finivano sul lido del canale del mulino, *Strada seconda*, parallela, con lotti leggermente più piccoli, però non meno di 1.200–2.000 m², sui quali, da una parte e dall'altra, si allineavano le case, case con cancelli solidi di legno, recinzioni alte, con finestre alte, tutte perfettamente allineate, case in cui abitavano

Liceul „Petru Maior” fostul liceu armenesc

Farmacia care în trecut aparținuse familiei armenie Nits – cu basoreliefuli medalion pe cele două aripi ale ușii masive de stejar, reprezentându-i pe Aesculap și pe Hygeea

Stele funerare (din castrul Congri) încastrate în clădirile ridicate ulterior de italieni

famiglie con redditi piu' modesti, parrocchie di diverse confessioni, un grosso forno, una scuola; piu' tardi un cosiddetto casinò, con possibilita' d'incontro per uomini o per l'organizzazione di feste senza ballo ne' musica. Nella *Terza strada* i lotti erano ancora piu' piccoli, pero' sufficienti per un'economia domestica che assicurava il necessario giornaliero per una vita in citta', e poi la *Quarta strada* occupata dai commercianti ebrei, con la loro sinagoga, i negozietti, gli artigiani etc. Oltre questa e vicino alla collina coperte di boschi di conifere e di latifoglie, e' stata aggiunta piu' tardi la ferrovia con l'immane passerella e una quartiere piu' nuovo, con case di diverse misure e stili, che sono stata costruite leggermente oltre il vecchio centro della citta'.

Tutti i palazzi erano costruiti con mattoni di ottima qualita', con muri spessi, che assicuravano la durata e la temperatura interiore giusta per il clima temperato di quei tempi. Sulla prima strada si allineavano case grosse, alcune delle quali addobbate con cariatidi o atlanti. Quindi all'ingresso della strada, sulla parte destra, e' stato costruito un ospedale austero e un orfanotrofio per ragazzi, con una piccola cappella, e sulla sinistra, oltre alcuni palazzi, c'era l'orfanotrofio per le ragazze, con la cappella afferente, un palazzo imponente che rappresentava una scuola superiore di ragazze, e tante case quasi come delle fortezze, con spessi muri, grosse finestre messe in alto, sui cui davanzali, di solito, le mogli e le figlie del proprietario sferruzzavano o cucivano a mano alla luce del giorno, ai tempi in cui non era ancora stata introdotta l'elettricitá.

La maggior parte delle case avevano tre o quattro finestre sul lato strada. Prima o dopo di esse, l'ingresso massiccio in legno di quercia, blindato, che si chiudeva con grosse chiavi, impressionanti, con maniglie sempre di ferro. I cancelli occupavano molto spazio, per permettere l'ingresso dei carri che servivano al trasporto della merce, che erano depositati nel cortile della casa dopo essere passati attraverso il cortile frontale, pavimentato al centro con ciottoli di fiume, e ai bordi abbellito con file di fiori che rivaleggiavano con quelli delle verande della case.

Devo qui ricordare le facciate dei palazzi, che nella parte superiore, che corrispondeva alla parete esterna della soffitta, oltre alle finestre piccole con le persiane per arieggiarle, aveva obbligatoriamente una feritoia nel mezzo, dov'era messa la statua del santo protettore della famiglia. Tanti mettevano San Giuseppe, altri Sant'Antonio da Padova o San Francesco d'Assisi, ma anche molto spesso statue della Madonna.

Le camere delle case erano a volta, con diversi modelli di soffitti: a forma di cupola, con piccole ogive da una parte e dall'altra, o col soffitto dritto nel caso in cui la stanza d'ingresso fosse seguita da

Trebuie să amintesc aici fațadele clădirilor, care, în partea de sus, ce corespundea peretelui exterior al podului, în afară de ferestrele mici cu jaluzele pentru aerisirea acestuia, aveau în mod obligatoriu o fridă situată la mijloc, unde era pusă statuia sfântului ocrotitor al acelei familii. Mulți îl puneau pe Sf. Iosif, alții pe Sf. Anton de Padova sau pe Sf. Francisc de Assisi, dar foarte des, vegheau statui ale Sfintei Fecioare.

Camerele caselor erau boltite, având diferite tipuri de tavane: în formă de cupole, cu mici ogive de o parte și de alta, cu tavan drept în cazul în care camera de intrare era urmată de una întunecată în care lumina trebuia să vină prin tavan. Camerele se înșirau de-o parte și de alta a celei de intrare și, în funcție de lățimea clădirii, erau câte două sau una mare și una mai mică de o parte sau de alta a acesteia, cu ferestre spre stradă, respectiv spre curte

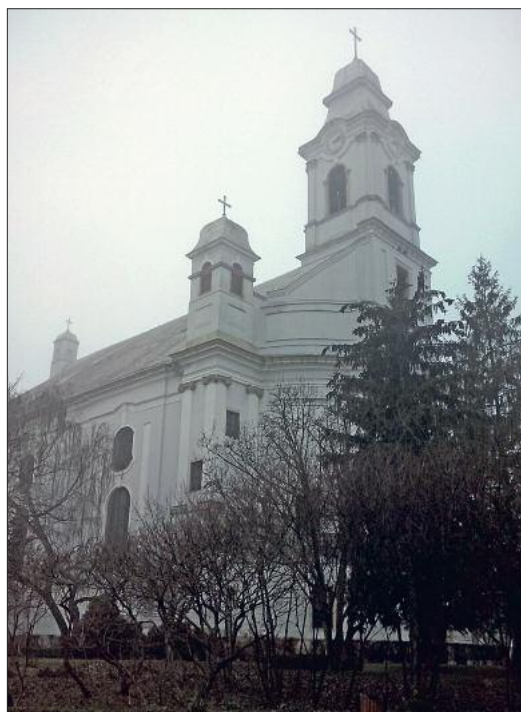

sau grădină. În curtea gospodărească erau remizele pentru lemne, pentru atelaj, grajdul pentru cai, cotețele pentru păsări și porci, precum și nelipsita fântână, în care dacă apa nu era chiar bună de băut, ea servea la udatul florilor, a grădinii, la spălat, adăpat etc. Această curte era despărțită cu un gard de lemn compact, dar nu foarte înalt, de grădina de zarzavaturi ce ținea de proprietate și unde se cultiva câte puțin din toate, inclusiv tufe de coacăze, zmeură, agrișe, se plantau câțiva pomi: vișini, cireși, pruni, peri, eventual un măr de vară.

Un element important îl constituiau podurile caselor la care urcarea se făcea de cele mai multe ori din curtea gospodărească spre care se deschidea și ușa bucătăriei. Aceste poduri erau foarte înalte, cu acoperișul, de obicei, din șindrilă și aveau mai multe hornuri, dintre care cel care prelua fumul bucătăriei, la nivelul podului devenea uneori o construcție mare, impresionantă, în care iarna se

una stană scura, în cui la luce doveva arrivare dal soffitto. Le camere si allineavano da entrambi i lati dell'ingresso, e, in funzione della larghezza del palazzo erano messe due a due, oppure una grande e una piu' piccola, da una parte o dall'altra di questo, con finestre verso la strada e verso il cortile o il giardino.

Nel cortile c'erano le rimesse per la legna, per le carrozze, la stalla, il pollaio, il porcile, l'immancabile pozzo del quale, se l'acqua non era abbastanza buona da bere, veniva usata per innaffiare i fiori, il giardino, lavare, abbeverare gli animali etc. Questo cortile era separato dall'orto della proprieta' da una recinzione di legno fitta ma non molto alta, in cui si coltivava un po' di tutto, compresi i cespugli di ribes, lamponi, uva spina, qualche albero da frutta: amarene, ciliegi, pruni, peri, eventualmente un melo estivo.

Catedrala armeană

Un elemento importante lo costituivano le soffitte delle case alle quali si saliva il piu' delle volte dal cortile, verso il quale si apriva anche la porta della cucina. Queste soffitte erano molto alte, col tetto solitamente di tegole in assicelle di legno, e avevano piu' camini, tra cui quello che portava il fumo della cucina; la soffitta diventava a volte un elemento architettonico grande, impressionante, in cui in inverno si affumicavano le carni e le salsicce, in seguito alla macellazione dei maiali. Devo menzionare che gli armeni erano famosi per questi preparati, fatti con spezie e conservanti conosciuti solo da loro, che costituivano anch'essi una merce molto ricercata. Così le soffitte erano molto accidentate, visto che le cupole e gli altri tipi di soffitti erano tutti costruiti in mattoni e presentavano così un «rilievo» molto variato per colui che doveva oltrepasarli.

Sus – parohia romano-catolică (fostă armeano-catolică) – Str. Ștefan cel Mare (anterior strada a doua), peste drum de partea laterală a catedralei

Jos – clădirea cu Lupa Capitolina, situată în partea dreaptă a pieții centrale – într-o perioadă a adăpostit primăria

afumau cărnurile și cărnații. Trebuie să menționez că armenii erau renumiți pentru aceste preparate făcute cu mirodenii și băuturi numai de ei știute și care constituiau și ele o marfă foarte căutată.

Grandoarea și măreția Armenopolisului o constituia celebra catedrală din piața centrală a orașului, catedrală, care pe lângă splendidele altare baroce și orga acum electrificată, adăpostește magnificul tablou al *Coborârii de pe Cruce*, pictat de Rubens și primit în dar de la Împărăteasa Maria Tereza, drept mulțumire pentru ajutorul financiar important pe care armenii îl dăduseră Curții Împărătești. Catedrala era înconjurată de un frumos parc cu castani, îngrădit de un gard impozant cu bare de fier pe suport de zid și care avea pe fiecare coloană câte o sferă mare din piatră sau bustul unui sfânt, iar intrarea pe poarta principală era străjuită de statui mari ale Sfinților Petru și Pavel, în capul treptelor largi ce duceau la biserică.

Liturghiile se țineau în limba armeană, populația fiind catolică de rit oriental. Ulterior asimilării de către biserica romano-catolică, slujbele au fost oficiate în limba maghiară. Pe latura dreaptă a gardului, în stradă, se înșirau magazinele de cereale sub forma unor arcade, pavate cu dale mari de piatră, sub care existau niște pivnițe imense unde se păstrau cerealele ce urmau să fie vândute. În zilele de târg, sub arcade erau puse și cântarele necesare. Piața mare din fața catedralei, avea în mijloc un pârcaleț cu câteva alei înguste,

La grandiosita' e l'ampiezza della «Armenopolis» era costituita dalla celebre cattedrale nella piazza centrale della città, la quale, oltre agli splendidi altari barocchi e l'organo ormai elettrificato, conserva il magnifico dipinto della *Deposizione dalla Croce* dipinto da Rubens, regalato dall'Imperatrice Maria Teresa come ringraziamento per l'importante aiuto finanziario che gli armeni avevano dato alla Corte Imperiale. La cattedrale era circondata da un bel parco di castagni, cintato da una imponente inferriata fissata su un muro e che aveva su ogni colonna di pietra una grossa sfera di pietra o il busto di un santo, e all'ingresso principale facevano la guardia due grosse statue dei Santi Pietro e Paolo in cima alle larghe scale che portavano alla chiesa.

Le liturgie si tenevano in armeno, e la popolazione era cattolica di tipo orientale.

Successivamente sono stati assimilati dalla chiesa romano-cattolica, e le messe erano officiate in lingua ungherese. Sul lato destro della cancellata, sulla strada, si allineavano i depositi ad arcata dei cereali, lastricati con grandi piastre di pietra, sotto i quali c'erano cantine immense, dove tenevano i cereali che dovevano essere venduti. Nei giorni di fiera, sotto le arcate venivano messe anche le bilance all'uopo.

La grande piazza davanti alla cattedrale aveva nel mezzo un piccolo parco con qualche stretto sentierino, delimitato da belle aiuole di fiori e un prato curato. Il rombo era delimitato da un cancelletto di ferro dietro il quale tutta la piazza era pavimentata di ciottoli di rio. Sempre qui si organizzavano le fiere regionali, allorché si montavano tende con tanti tipi di merce, a partire da tessili e calzature, fino ai cibi, dolci e giocattoli. Sempre qui era aperto, con orario limitato fino a una certa ora prima del pasto, il mercato quotidiano di frutta e verdura, latticini e fiori. Per quanto riguarda gli animali, il mercato settimanale e le fiere venivano tenuti su un terreno più grosso, vicino alla futura stazione.

Devo menzionare qui un palazzo sull'angolo destro della piazza che credo fosse stato destinato al vecchio comune della città e dove la facciata finiva con una specie di recinzione di corte colonne di pietra, e con in mezzo l'effigie della Lupa capitolina coi gemelli Romolo e Remo, impronta tipica di Roma. Vicino a questa passava la strada perpendicolare che portava verso una chiesa armena più piccola, la chiesa Solomon, nel cui cortile abitavano il campanaro delle due chiese armenie e anche il prete della chiesa.

Andando oltre sulla prima strada, oltre la piazza, c'erano delle belle case, poi la chiesa francescana, e si finiva con due palazzi imponenti: quello del liceo armeno che disponeva di un grande terreno circondato con una massiccia recinzione in ferro battuto e – di fronte ad esso –

mărginite de ronduri de flori și iarbă verde, îngrijită. Rombul era delimitat de un gârduleț din fier, dincolo de care toată piața era pavată cu pietre de râu. Aici se organizau și târgurile județene, când se montau corturi cu tot felul de mărfuri, începând de la textile, încălțăminte până la mâncăruri, dulciuri și jucării. Tot aici funcționa, cu program limitat, până la o anumită oră înainte de masă, piața de legume, fructe, produse lactate, flori. Piața săptămânală și târgurile pentru animale aveau loc pe un teren mai mare, în apropiere de viitoarea gară.

Trebuie să menționez aici o clădire așezată pe colțul drept al pieței, care cred că fusese destinată vechii primării a orașului și unde fațada se termina cu un fel de gârduleț format din coloane scurte de piatră, având la mijloc efigia *Lupoaicei Capitoline* cu gemenii Romulus și Remus, amprenta tipică a Romei.

În continuarea *Străzii întâi*, dincolo de piață, urmau case frumoase, de asemeni biserica franciscană și se termina cu două clădiri impozante: cea a liceului armenesc, ce dispunea de un teren mare, înconjurată de un masiv gard din bare de fier forjat și – față în față cu ea – cea a judecătoriei, ambele în stilul marilor universități italiene, cu timpan și coloane puternice în față. Urma apoi marele cimitir armean, unde numeroase cavouri respectau stilul vechilor construcții din Armenia, dar existau și construcții baroce, cu frumoase coloane ce împodobeau intrarea în cavouri, precum și busturi ale unor edili, și multe monumente de bazalt ale unor familii mai înstărite, înconjurate de gârdulețe din fier forjat.

Pe această stradă principală, în cursul secolului XIX, s-a inserat și prima Catedrală Episcopală Greco-catolică din partea de nord a Transilvaniei, construită în stil bizantin.

Acum, bineînțeles, după bombardamentul din timpul retragerii trupelor germane, urmat apoi de epoca comunistă în care s-au dărâmat multe dintre clădirile considerate piedici în calea construirii blocurilor, aspectul orașului s-a schimbat radical, familiile comercianților „exploatați” au fost împrăștiate prin țară sau au emigrat, aspectul orașului este mult schimbat față de perioada interbelică, pe când orașelul de provincie somnola în frumusețea lui unitară. Dar munca, de fapt arta constructorilor italieni rămâne amprenta generică a orașului și continuă să trezească interesul și admirația celor ce vizitează orașelul ambițios, fondat de armeni.

Actualii săi locuitori se străduiesc să reînvie ceva din cultura și tradițiile celor care i-au făurit renumele cu câteva secole în urmă, însă în altă limbă decât cea a lor, aceasta reprezentând o curiozitate.

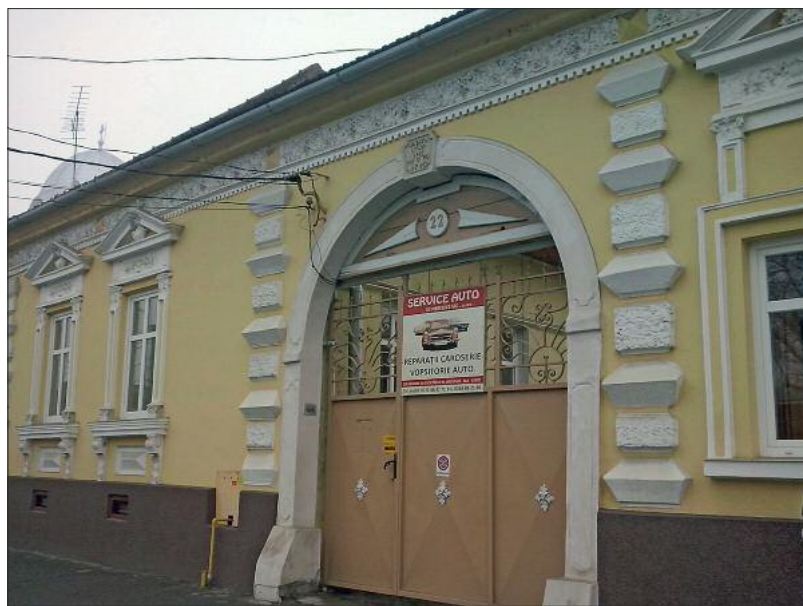
Emma Maria Moiescu

quello del tribunale, entrambi nello stile delle grandi università italiane, con timpani e grosse colonne frontali. C'era poi il grosso cimitero armeno, dove numerosi sepolcri riflettevano lo stile delle vecchie costruzioni armene, ma c'erano anche costruzioni barocche, con belle colonne che addobbavano l'ingresso dei sepolcri e con busti di alcuni edili, e molti monumenti di basalto di alcune famiglie più benestanti, circondate da piccole cinte in ferro battuto.

Su questa strada principale, nell' '800, e' stata inserita anche la prima Cattedrale Episcopale Greco-Cattolica del Nord della Transilvania, eretta in stile bizantino.

Adesso, naturalmente, dopo il bombardamento avvenuto durante il ritiro delle truppe tedesche, seguito poi dall'epoca comunista che ha

Casa din Gherla a autoarei
articolului

demolito tanti dei palazzi considerati ostacoli alla costruzione dei condomini, l'aspetto della città e' cambiato radicalmente, le famiglie dei commercianti «sfruttatori» sono state sparpagliate nel Paese o sono emigrate all'estero. L'aspetto della città e' quindi cambiato molto rispetto al periodo interbellico in cui la cittadina di provincia sonnecchiava nella sua bellezza unitaria. Però il lavoro, in realtà l'arte degli edili italiani, rimane come impronta generale della città e continua a risvegliare l'interesse e l'ammirazione di quelli che visitano l'ambiziosa cittadina fondata dagli armeni.

Gli abitanti attuali si sforzano di ravvivare quello che c'era nella cultura e nelle tradizioni di coloro che l'hanno resa famosa qualche secolo prima, ma in un'altra lingua rispetto alla loro. Tutto ciò rappresenta una curiosità interessante e lodevole.

* Devenit din 1922, Gherla

Înțelesul magic al muzicii

Il senso magico della musica

Poate că în accepțiunea Institutului Italian de Cultură din București, superbul spectacol al formației muzicale **La Rossignol** a constituit un bun prilej de etalare a valorii interpreților italieni, cu ocazia sărbătorii *Nașterea Domnului*.

Faptul a fost nu numai evident, dar și confirmat prin aplauzele la scenă deschisă de care s-au bucurat artiștii și organizatorii deopotrivă.

Pentru cel puțin o parte din asistența română, însă, evenimentul a devenit treptat o tentație a visului astral, căreia puțini i-au rezistat. Sublima soprană Elena Bertuzzi, în costumele sale de epocă, părea un înger coborât pe pământ care, cu o nesfârșită grație eufonică, a proiectat asistența în dilema de *a ține sau nu ochii deschiși*, adică, de a rămâne atenți la ritmurile încifrate ale portativului sau de a plonja în zborul subconștient al unei introspecții irezistibile, autopurificatoare.

La fel de adevărați erau secunzii instrumentiști Mateo Pagliari, Francesco Zuvadelli sau Domenico Barolio, precum și contraltistul Roberto Quintarelli care într-un mod ce părea ușor straniu a reușit să devină un valoros interlocutor al sopranei, uneori chiar concurându-o cu succes.

Am remarcat, de asemenea, măiestria cu care a fost ales un repertoriu internațional de 18 piese scurte, dar intens modelatoare ale sufletului, piese de secol XVI și XVII.

Aproape că n-ar mai fi fost nevoie de aplauze, cunoscându-se puterea acestora de a destrăma vraja muzicii preclassice. Totuși, la final, cu toții ne-am retras având spiritul înălțat, pregătit pentru *stelarul* solștițiu.

E' probabil că în accepțiunea dell'Istituto Italiano di Cultura di Bucarest, il superbo spettacolo della formazione musicale **La Rossignol** abbia costituito una buona occasione per esibire il valore degli interpreti italiani, in occasione della festa della *Nascita del Salvatore*.

Questo fatto e' risultato evidente, e pure confermato dagli applausi a scena aperta di cui hanno goduto egualmente sia gli artisti che gli organizzatori.

Almeno per una parte degli spettatori romeni, però, l'evento e' diventato passo una tentazione di sogno astrale, a cui pochi anno saputo resistere. La sublime soprano Elena Bertuzzi, nel suo costume d'epoca, sembrava un angelo sceso in terra che, con infinita grazia eufonica, ha proiettato gli spettatori dentro il dilemma *tenere o no gli occhi aperti*, cioè se rimanere attenti al ritmo criptico del pentagramma o se tuffarsi in un volo semi-cosciente in un'irresistibile introspezione, auto purificatrice.

Altrettanto veri erano i secondi strumentisti, Matteo Pagliari, Francesco Zuvadelli o Domenico Barolio, così come il contralto Roberto Quintarelli che in un modo che appariva stranamente facile e' riuscito a porsi come valoroso interlocutore della soprano, talvolta facendole persino una valida concorrenza.

Ho pure rimarcato la maestria con cui e' stato scelto un repertorio internazionale di 18 pezzi dei secoli XVI e XVII, corti ma capaci di plasmare intensamente l'anima.

Quasi non ci sarebbe stato bisogno di applausi, riconoscendo il loro potere di sciogliere le maglie magiche della musica preclassica. Ad ogni modo, alla fine, siamo tornati tutti con lo spirito innalzato, pronti per il vicino solstizio.

La Rossignol – Fondato nel 1987 allo scopo di far conoscere la musica e le danze del Rinascimento italiano, il gruppo La Rossignol e' formato da ricercatori dedicati allo studio delle fonti dirette, che pongono particolare attenzione anche alle caratteristiche di spettacolo delle loro ricerche. Il gruppo ha fatto numerose tournèe, sia in Italia come all'estero (Svizzera, Germania, Grecia, India, Russia, Giappone, Cina etc.), e collabora con le principali televisioni italiane. Hanno lanciato numerosi dischi e hanno realizzato le colonne sonore per alcuni spettacoli teatrali e per danze antiche. Il ricco repertorio natalizio riunito sotto il titolo GLORIA IN CIELO E PACE IN TERRA, Musica e canti di Natale del Medio Evo e del Rinascimento, presentato dalla compagnia La Rossignol, formata da cinque artisti d'eccezione che, abbigliati con vestiti d'epoca e con strumenti vecchi originali, hanno interpretato alcune tra le piu' belle pagine musicali dei tempi in cui la Nascita di Cristo era la festività piu' attesa e piu' importante dell'intero anno.

La Rossignol – Fondat în 1987 cu scopul de a face cunoscută muzica și dansurile din Renașterea italiană, ansamblul La Rossignol este format din cercetători dedicați studiului surselor directe, care acordă o deosebită atenție și laturii de spectacol a cercetării lor. Grupul a efectuat numeroase turnee,

atât în Italia, cât și în străinătate (Elveția, Germania, Grecia, India, Rusia, Japonia, China etc.), colaborează cu principalele televiziuni italiene, a lansat mai multe discuri și a realizat coloanele sonore ale unor spectacole de teatru și dansuri vechi. Bogatul repertoriu de Crăciun reunit sub titlul GLORIA IN CIELO E PACE IN TERRA.

Muzică și cântări de Crăciun din Evul Mediu și Renaștere, prezentat de ansamblul La Rossignol format din cinci artiști de excepție care, îmbrăcați în costume de epocă și cu instrumente vechi originale, au interpretat câteva dintre paginile muzicale cele mai frumoase ale unor vremuri în care Nașterea Domnului era sărbătoarea cea mai așteptată și mai importantă a întregului an.

Expoziție la Esposizione CĂMINUL alla CASA ARTEI DELL'ARTE

Ieșind distrat din casă, am fost surprins de seara feerică de noiembrie, cu un soare parcă prea devreme retras, estompând culorile spațiului de afară. Totuși, aveam un scop precis – acela de a palpa, metaforic, ultimele producții de artă vizuală ale unor artiști români contemporani.

Și iată-mă în fața binecunoscutei galerii Căminul Artei ale cărei uși de sticlă erau larg deschise, parcă pentru a aspira un public avid de artă contemporană, puternic încărcată cu un simbolism de calitate.

Numeroasa asistență, s-a bucurat de prezența și mesajul entuziast de deschidere a evenimentului, al președintelui Uniunii Artiștilor Plastici din România, pictorul Petru Lucaci, dar și de alocuțiunea încurajatoare a președintelui de onoare a aceleiași uniuni, pictorul Marin Gherasim.

Printre cei 40 de participanți cu lucrări în expoziție, remarcăm prezența pictoriței cu orgini paterne italiene, din Brezoi, Angela Tomaselli, cu ale sale cicluri picturale *Arhitecturi suprapuse* sau apreciatele *Fabule – Politi-chiens*, cicluri cu care a fost recent prezentă pe simeze – în martie, la Brașov, dar și în septembrie ale acestui an, la Târgu Mureș.

Grupajul său pictural expus la Căminul Artei, prin tabloul său central ne dezvăluie o intensă preocupare tematică pentru muntele Țurțudan, cel

Uscendo di casa un po' distratto, sono stato sorpreso dalla sera incantata di novembre, con un sole troppo presto ritiratosi che attenuava i colori dello spazio di fuori. Tuttavia avevo uno scopo preciso – quello di palpare, metaforicamente, le ultime produzioni di arte visuale di alcuni artisti romeni contemporanei.

Ed eccomi davanti alla ben conosciuta galleria Căminul Artei (La Casa dell'Arte) le cui porte di vetro erano spalancate, quasi per aspirare il pubblico curioso e soprattutto avido di arte contemporanea, fortemente carica di un simbolismo di qualità.

Il numeroso pubblico ha goduto della presenza e dell'entusiasta messaggio d'apertura dell'evento del presidente dell'Unione degli artisti Plastici della Romania, del pittore Petru Lucaci e anche dell'incoraggiante breve discorso del presidente onorario della stessa Unione, il pittore Marin Gherasim.

Tra i 40 partecipanti con lavori esposti, rimarchiamo la presenza della pittrice di origini paterne italiane, di Brezoi, Angela Tomaselli, coi suoi cicli pittorici *Arhitecturi suprapuse* (*Architetture sovrapposte*) e le apprezzate *Fabule – Politi-chiens* (*Favole – Politi-cani*), cicli con cui e' stata recentemente presente sulle cimase – a marzo a Brasov, e inoltre a settembre di quest'anno a Târgu Mureș ecc.

cu pante obsesive, nemaivăzut de repezi, străjuind atemporal platoul orașului său de suflet – Brezoi.

Spiritul de observație viu, cuprinderea privirii sale descendente către temporalitatea lumii, către spectacolul la care participăm nemijlocit sunt susținute tehnic de ductul tușelor groase, de căldura paletelor sale cromatice precum și de rigoarea organizării eșafodajului structural al planului tabloului.

Compoziția dinamică, cu o certă amprentă personală a semnului grafic este accentuată de pata de culoare vibrată, aflată acolo în cel mai natural mod cu putință.

Pare că, expunerea sa de-acum, este un mod personal de a-și recunoaște prezența printre tentațiile acestei lumi. Desigur, o așteptăm să ne surprindă din nou, cu alte și alte interpretări

La sua serie pittorica esposta alla Casa dell'Arte, nel suo pannello centrale, ci svela un'intensa preoccupazione tematica per il monte Țurțudan, quello con pendii ossessivi, assolutamente ripidi, art guardia atemporale del pianoro della città della sua anima – Brezoi.

Il suo vivo spirito d'osservazione, la sua ampia visuale che declina verso la temporalità del mondo, verso lo spettacolo al quale partecipiamo direttamente, sono sostenuti tecnicamente dal condotto dei marchi spessi, dal calore della sua tavolozza cromatica come anche dal rigore dell'organizzazione dell'impalcatura strutturale del piano del quadro. La composizione dinamica, con una certa impronta personale del segno grafico, è accentuata dalla macchia di colore vibrante, messa lì nel modo più naturale possibile. Pare che la sua

conceptuale, restricționate doar de formele exprimării plastice.

În finalul acestei croniche remarcăm că, alături de pictorița Angela Tomaselli, printre artiștii prezenți și ale căror lucrări transmit un cert fior național se află și pictorița Alina Rizea, care expune două picturi din ciclul *Sânzienelor* – aluzii transparente către puternicele tradiții ancestrale românești, Vasile Pop Negreșteanu, oșanul-pictor spațial cu dezvoltări sinaptic-labirintice ascunse în forma clopului oșenesc, element esențial al portului național din zona de nord a țării, Dragoș Lupu, combinând grafica portretului alb-negru cu cromatica gradată a uleiului pe pânză și mulți alții, care, cu siguranță, vor produce dezvoltări interesante în artele vizuale ale viitorului apropiat.

Regretăm imposibilitatea tehnică de a menționa numele tuturor artiștilor de excepție, participanți la această expoziție, dar vom avea și alte ocazii de a-i prezenta.

esposizione attuale sia un modo personale di riconoscere la propria presenza tra le tentazioni di questo mondo. Certamente, ci aspettiamo di essere ancora sorpresi, con altre e ancora altre interpretazioni concettuali, limitate solamente da forme di espressione plastica.

Alla fine di questa breve recensione rimarchiamo che, assieme alla pittrice Angela Tomaselli, tra gli artisti i cui lavori trasmettono un certo fremito nazionale si trova anche la pittrice Alina Rizea, che espone due dipinti del ciclo *Sânziene (fate notturne nefaste agli uomini)* – trasparenti allusioni alle potenti tradizioni ancestrali romene, Vasile Pop Negreșteanu, pittore spaziale della regione di Oaș, con sviluppi sinaptico-labirintici nascosti in forma di berretto di Oaș, elemento essenziale del costume nazionale del settentrione del Paese, Dragoș Lupu, che combina la grafica ritrattistica bianco-nera con la cromatica graduata dell'olio su tela, e molti altri, che, sicuramente, produrranno interessanti sviluppi nelle arti visuali in un prossimo futuro.

Ci rammarichiamo dell'impossibilità tecnica di ricordare tutti gli artisti d'eccezione che hanno partecipato a questa esposizione, ma avremo altre occasioni per presentarli.

Muzică și evocări

Salon cultural dedicat zilei de 15 ianuarie

Coincidentă cu Ziua Culturii Române și cu rememorarea lui Mihai Eminescu, ediția curentă a Salonului cultural al Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT. a avut loc la Casa d'Italia din strada Popa Tatu 13, București.

În deschiderea ceremoniei de inaugurare a activității asociației în noul an, a vorbit Președintele Asociației Italienilor din România – RO.AS.IT., Ioana Grosaru, adresând un cuvânt de mulțumire și îndemnând totodată către o mai amplă participare a simpatizanților asociației la activitățile culturale ale acesteia.

Cu această ocazie, dna Ioana Grosaru a evocat personalități marcante ale Asociației, care au plecat dintre noi în

ultimii ani. Astfel, a fost comemorat la doi ani de la dispariție, Mircea Grosaru, fost deputat în Parlamentul României ca reprezentant al minorității italiene, fost președinte și fondator al RO.AS.IT.

Au fost rememorate, de asemenea, Sorana Coroamă Stanca și Doina Paron Florișteanu, personalități ale vieții culturale românești și internaționale în domeniul regiei, artei dramatice și, respectiv, în domeniul muzicii, foste membre proeminente ale RO.AS.IT.

Despre dubla semnificație a zilei de 15 ianuarie pentru cultura română a vorbit Gabriela Tarabega, directorul acestei reviste a Asociației, care a realizat și un moment poetic

remarcabil, dând glas unui fragment din magistrala creație eminesciană – poemul filosofic *Luceafărul*.

Toate luările de cuvânt au fost inspirat intercalate cu lieduri din creația compozitoarei Mansi Barberis, interpretate de armoniosul trio familial Manoleanu – cele două sublime soprane, mamă și fiică, Bianca-Luigia și Stanca-Maria, precum și compozitorul și interpretul Remus Manoleanu – pian.

În partea a doua a programului apreciații artiști au susținut Recitalul (*Vă place*) *Brahms*, fiind răsplătiți cu îndelungi aplauze la scenă deschisă.

Adrian Chișiu

Omagiu doamnelor

Salon de primăvară

Anul acesta, ca de altfel în fiecare an, Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT. sărbătorește zilele de 1 și 8 Martie, omaghiindu-și doamnele – membre de drept sau membre simpatizante ale Asociației – prin organizarea unui *Salon de primăvară* cu versuri, muzică, filme și flori, multe flori.

Cuvântul de salut și moderarea întâlnirii vor fi asigurate de Ioana Grosaru, președinta RO.AS.IT., care, cu bine cunoscuta-i emoție și căldură în glas, va sublinia rolul femeii în societatea contemporană.

Piesa de rezistență a zilei va fi proiectarea filmului *Ancăi*

Filoteanu dedicat *Escadrilei albe*. În anii grei ai celui de-al Doilea Război Mondial, un escadron de aviație românesc – o unitate sanitară – făcea istorie. Și cum inițial, avioanele erau vopsite în alb, având ca însemn crucea roșie, jurnalistul italian Curzio Malaparte, le-a denumit *Escadrila Albă*, denumire ce s-a impus imediat.

A fost singura unitate de aviație militară din lume formată exclusiv din femei, care a acționat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Curajoasele femei-pilot au constituit legenda *Escadrilă albă*, la inițiativa prietesei Marina Știrbei.

Doamnele *Escadrilei Albe* au salvat sute de ostași răniți în primii ani de război mondial, cei mai grei din întreaga conflagrație. Ne înclinăm în fața dăruirii și eroismului lor.

Un călduros *La Mulți Ani!* tuturor cititoarelor noastre. (G.T.)

Ziua Internațională a Limbii Materne

21 februarie 2016 reprezintă cea de-a 16 ediție a celebrării Zilei Internaționale a Limbilor.

Această zi a devenit o sărbătoare ținută anual în întreaga lume, cu scopul de a promova diversitatea lingvistică și culturală, precum și multilingvismul. A fost anunțată de UNESCO pentru prima oară în anul 1999 și recunoscută de ONU în 2008, an care a și fost declarat **Anul Internațional al Limbilor**, având drept țintă „promovarea, conservarea și protecția tuturor limbilor utilizate de popoarele lumii”.

Demn de reținut este că data de 21 februarie semnifică ziua fatidică a anului 1952, zi în care studenții care demonstrau pentru recunoașterea limbii lor materne, bengali, ca limbă națio-

nală a Pakistanului, au fost uciși de poliție la Dhaka – devenită astăzi capitală a Bangladesh-ului.

Notabil este faptul că România afirmă, permite și chiar încurajează, printr-o politică nediscriminatorie de stat, diversitatea lingvistică și culturală, precum și multilingvismul, în școli, teatre și alte tipuri de instituții culturale.

Limba maternă este cel mai puternic instrument de conservare și dezvoltare a patrimoniului tangibil și intangibil al omenirii. ONU consideră că toate acțiunile ce promovează diseminarea limbilor materne servesc nu doar la încurajarea diversității lingvistice și a educației multilingve, ci ajută și la dezvoltarea conștiinței tradițiilor lingvistice și culturale

în întreaga lume, precum și la inspirarea solidarității bazate pe înțelegere, toleranță și dialog. Ea este celebrată în fiecare an și de organizațiile minorităților naționale din România, RO.AS.IT. inclusiv, cu sprijinul Departamentului pentru Relații Interetnice al Guvernului României.

Demn de menționat, în acest context, este și faptul că Asociația Italienilor din România – RO.AS.IT. nu a precupețit nici un efort pentru promovarea și introducerea în școli a limbii italiene, ca limbă maternă, acolo unde sunt create condiții pentru această formă de învățământ. Așa se face că demersurile făcute au deja, în prezent, șanse de reușită în câteva școli din județele Suceava și Bacău. (Red.)

Impresii dintr-o călătorie prin țară

Impressioni di un viaggio nel Paese

Toamna aurie a anului trecut ne-a îmbiat la drum și peisajele minunate ale Bucovinei și Moldovei de Nord ni s-au deschis în cale – pe urmele italienilor de demult și ale urmașilor lor de astăzi.

Tazlău

Am poposit la Tazlău la invitația dlui Vasile Manolache, consilier la primăria locală, cel care și-a asumat nobila sarcină de a întocmi monografia comunei. Domnia sa ne-a condus la casa ultimului italian din Tazlău: Emilio Manea. Acesta poartă numele bunicului lui, italianul Emilio Buzzi, sosit la sfârșitul secolului XIX în România, din Nordul Italiei, din localitatea Ponteba de lângă Udine.

Plecase de acasă, din Ponteba, cu doi frați și mai mulți veri. Îl însoțeau soția Maria și copiii, printre care și mama viitorului nepot Emilio (Manea), Cristina. Alungați de războiul cu Austria și de urmările lui – sărăcia –, purtau cu ei elanul

L'autunno dorato dell'anno scorso ci ha invitato a viaggiare, e i paesaggi meravigliosi della Bucovina e della Moldova del Nord ci si sono aperti lungo strada – sulle orme degli italiani di allora e dei loro discendenti d'oggi.

Tazlău

Abbiamo fatto sosta a Tazlău su invito del signor Vasile Manolache, consigliere del municipio locale, il quale s'è preso il nobile compito di stilare la monografia del Comune. Il signore ci ha condotti alla casa dell'ultimo italiano di Tazlău: Emilio Manea. Costui porta il nome di suo nonno, l'italiano Emilio Buzzi, arrivato alla fine del 19mo secolo in Romania, dal Nord Italia, localita' Ponteba, vicino a Udine.

Era partito da casa, da Ponteba, con due fratelli e parecchi cugini. Si accompagnava con sua moglie Maria e i figli, tra cui anche la madre del futuro nipote Emilio (Manea), Cristina. Cacciati dalla guerra con l'Austria e dalle sue conseguenze,

tinerească și speranța. Erau pricepuți forestieri și prelucrători ai lemnului, motiv pentru care în România au căutat locurile muntoase, cu păduri. S-au oprit mai întâi în zona Făgărașului, de unde, după o perioadă, grupul a început să se despartă, fiecare căutând de lucru în diferite zone ale țării.

Familia lui Emilio Buzzi, cu cei cinci copii, între care trei fete (Cristina, Silvia, Erminia) și doi băieți (Simoto și Guido) se va stabili o perioadă la Adjud, după o scurtă trecere prin Buzău. Nici aici nu vor rămâne prea mult timp. Ultimul mare război se încheiase cu înfrângerea Italiei, iar italianul Buzzi ajunge în lagărul de la Botoșani, de unde nu se va mai întoarce acasă. Soția și copiii își vor urma singuri destinul.

Încercată de viață, rămasă cu doi copii după o primă căsătorie nereușită, Cristina își urmează mama și rudele la Tazlău, unde va rămâne pentru totdeauna. Azi se odihnește în cimitirul de lângă zidurile mănăstirii din localitate, ctitorie a voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt.

A lăsat moștenire fiului ei Emilio Manea tenacitatea, hărnicia și seriozitatea, împreună cu casa construită cu mâinile lor meștere. Și dacă mama nu a avut mare noroc în căsnicie – nici cel de-al doilea soț al ei nu s-a arătat mai de doamne-ajută – fiul are amintiri frumoase despre ea și timpurile tinereții. A dus o viață împlinită și fericită alături de soția sa Eugenia, înconjurat de neamuri și prieteni veseli. Ani buni, casa lor cu grădinița plină de flori a răsunat de veselie și de bună dispoziție întregită de rudele venite des în vizită sau de zburdălnicia nepoților lăsați în grija lor.

Toate până azi, când cei 90 de ani și singurătatea i-au pus povara pe umeri. Om falnic și mândru de la munte, cu mustăți stufoase de italian, Emilio Manea a fost de profesie mecanic de aviație. A lucrat însă și mecanică auto, iar cea mai mare parte a vieții și-a petrecut-o în munți, unde a întreținut funicularele exploatarei forestiere. Fotografii care îi împodobesc pereții casei stau mărturie despre toate acestea.

Familia Buzzi a fost numeroasă și s-a răspândit în multe locuri din țară. La Tazlău a trăit și Ugo Buzzi, vărul mamei lui Emilio, Cristina. La Vatra Dornei s-a stabilit Giuseppe (Beppe) Buzzi. Apoi la Botoșani, la Piatra Neamț, la Onești au existat alți Buzzi pe care interlocutorul nostru nici nu-i mai știe. Și poate că tot din acest neam se trage și Marilena Buttolo născută Buzzi, din localitatea Brezoi, județul Vâlcea, unde a funcționat cunoscuta Societate forestieră „Carpatina”.

Cei din familia Buzzi nu au fost singurii italieni stabiliți în zona Tazlăului. Mulți au fost cei care au lucrat la drumuri, poduri, căi ferate și păduri. Mulți s-au stabilit în România, unde și-au întemeiat familii.

la povertă', portavano con essi l'entusiasmo giovanile e la speranza. Erano abili boscaioli e lavoratori del legno, motivo per cui in Romania hanno cercato posti montuosi, con foreste. Si sono poi fermati nella zona del Făgăraș, da cui, dopo un certo periodo, il gruppo ha iniziato a disperdersi, in quanto ciascuno cercava lavoro in diversi luoghi della nazione.

La famiglia di Emilio Buzzi, coi suoi cinque figli, di cui tre femmine (Cristina, Silvia, Erminia) e due maschi (Simoto e Guido) si stabilirà per un certo periodo a Adjud, dopo un breve passaggio a Buzău. Neppure qui si fermeranno troppo. L'ultima grande guerra era terminata con la sconfitta dell'Italia, e l'italiano Buzzi arriva nel campo di concentramento di Botoșani, da dove non tornerà mai più a casa. La moglie e i figli seguiranno il loro destino da soli.

Provata dalla via, rimasta con due figli dopo un primo matrimonio fallito, Cristina segue sua madre e parenti a Tazlău, dove rimarrà per sempre. Oggi riposa nel cimitero vicino alle mura del Monastero del luogo, fondato dal principe Ștefan cel Mare și Sfânt (Stefano il Grande e Santo).

Ha lasciato in eredità a suo figlio Emilio Manea la tenacia, la buona volontà e la serietà, assieme alla casa costruita con le loro abili mani. E se sua madre non ha avuto molta fortuna coi mariti – neppure il suo secondo marito e' risultato

Emilio Manea din Tazlău

NOVEMBRE • GENNAIO

Piatra tombală a
familiei Buzzi din Cimitirul
de la Tazlău

Tazlău – ȘİPOTUL
lui Mella

Di Manolache ne-a condus mai apoi în pădure să luăm apă de izvor de la „Șipotul lui Mella”, o captare făcută acum mai bine de o sută de ani, renumită în zonă pentru apa sa limpede și curată ca lacrima. Și acum sătenii și toți cei care știu, vin la acest izvor să își umple bidoanele cu apa rece, venită direct din inima muntelui – și care se spune că seacă dacă oarecine încearcă să îi schimbe cursul dat odinioară de Mella, italianul de demult. Se spune că prin anii ‘60, după o astfel de inițiativă, a trebuit să se revină la cursul stabilit de Mella, pentru că izvorul își încetase cu totul curgerea, dispăruse în munte și nu a revenit decât după repunerea lui pe făgașul găsit de italian.

Comuna Tazlău din județul Neamț, formată dintr-un singur sat, se află într-o zonă ideală pentru odihnă și recreere: în bazinul hidrografic al râului cu același nume, între pădurile Neamțului, lângă Măgura Tazlăului, la o depărtare de 20 km de gara Roznov și la 38 km de Piatra Neamț. Localitatea se mândrește cu Mănăstirea Tazlău, ctitorie a Sf. Voievod Ștefan cel Mare, ce adăpostește în biserică mormântul Sfântului Chiriac de la Tazlău, canonizat de B.O.R.

Roman

La Roman am avut onoarea de a-i întâlni pe venerabilul prof. Gheorghe A.M. Ciobanu, în vârstă tot de 90 de ani, remarcabil eseist, publicist, critic de artă, muzicolog și scriitor, și pe discipola sa dna Emilia Țuțuianu, directoarea Editurii

essere un granché – il figlio conserva dei bei ricordi di lei e della giovinezza. Ha condotto una vita piena e felice, a fianco della moglie Eugenia, circondato da parenti e amici allegri. Per tanti anni casa loro, col giardinetto pieno di fiori, ha risuonato di allegria e buonumore, completata da parenti spesso in visita o dalla gioiosità dei nipoti lasciati in loro balia. E così arriviamo a oggi, quando 90 anni e la solitudine gli hanno gravato sulle spalle. Uomo imponente e orgoglioso, di monte, coi baffi folti da italiano, Emilio Manea ha fatto il meccanico in aviazione. Ha lavorato pure nella meccanica delle auto, ma la maggior parte della vita l’ha passata sui monti, dove ha gestito le funicolari per lo sfruttamento delle foreste. Le fotografie che ornano la pareti di casa stanno a dimostrazione di tutto questo.

La famiglia Buzzi era numerosa e s’è sparpagliata in molti luoghi della nazione. A Tazlău ha vissuto anche Ugo Buzzi, cugino della madre di Emilio, Cristina. A Vatra Dornei s’è stabilito Giuseppe (Beppe) Buzzi. Poi a Botoșani, a Piatra Neamț, a Onești sono esistiti altri Buzzi di cui il nostro interlocutore non ricorda più. Potrebbe essere che di tutta questa genia derivi anche Marilena Buttollo nata Buzzi, in località Brezoi, regione Vâlcea, dove ha operato la famosa ditta di legname «Carpatina».

Quelli della famiglia Buzzi non sono stati gli unici italiani stabilitisi nella zona di Tazlău. Furono molti quelli che hanno lavorato nelle strade, nei ponti, nelle ferrovie e nei boschi. Molti si sono stabiliti in Romania, dove hanno messo su famiglia.

Il signor Manolache ci ha poi portati nel bosco a prendere acqua dalla fonte della «Șipotul lui Mella» (La gronda di Mella), un bacino fatto da oltre cent’anni, famoso in questa zona per la sua acqua limpida e pulita come una lacrima. E adesso i paesani e chi lo sa, viene a questa fonte e si riempie i bidoni di acqua fredda, che esce direttamente dal cuore della montagna – e della quale si dice che secchi se qualcuno cerca di cambiargli il corso che gli fu dato una volta da Mella, l’italiano di allora. Si dice che negli anni ‘60, dopo che provarono a farlo, si è dovuto ripristinare il corso che aveva tracciato Mella, perché la sorgente aveva cessato totalmente di buttare; era scomparsa nella montagna e non ha più ributtato fin quando non hanno rimesso la canale creata dall’italiano. Il comune di Tazlău della regione Neamț, formato da un solo villaggio, si trova in una zona ideale per la ricreazione e il riposo, nel bacino idrografico del fiume con questo nome, tra i boschi di Neamț, vicino a Măgura Tazlăului, a 20 chilometri da Roznov e 28 da Piatra Neamț. La località si fregia del Monastero

Mușatinia. Domniile lor ne-au oferit o listă cu câțiva româșcani de sorginte italică și cu alți italieni stabiliți în decursul timpului în zonele învecinate. Am aflat astfel povești despre cofetarul Sternatti, pietrarul Fozza, medicul Romano, despre Cazoni și Pellegrini, despre pianista Moisini sau plasticienele Lecca și Bondi, despre compozitorii Zirra și Burada sau despre scriitorul Dessila și despre atâția alții...

RO.AS.IT. și-a împlinit o datorie de onoare susținând editarea cărții dlui prof. Gh. Ciobanu: *Ion Irimescu – Demiurgul de tăcere*, editată la Editura Mușatinia din Roman. Demersul RO.AS.IT. este o recunoaștere a valorilor naționale românești, dar decurge și din faptul că maestrul Ion Irimescu a fost văr, pe linia familiei Cazaban, cu regizoarea Sorana Coroamă Stanca, personalitate marcantă a asociației noastre. Cartea a fost lansată anul acesta, în februarie, la Muzeul de artă *Ion Irimescu* din Fălticeni, oraș căruia maestrul sculpturii românești i-a dăruit jumătate din opera sa (aprox. 314 sculpturi și 1000 de desene), dând astfel naștere celei mai mari colecții de autor din România.

Fălticeni

La Fălticeni, pe lângă Muzeul *Ion Irimescu*, am vizitat și atelierul pictorului Gabrel Baban și al fiului său Călin Baban, de la care am luat mai multe lucrări pentru expoziția „Mozaic plastic – Artiști italieni și invitații lor”, pe care RO.AS.IT. a deschis-o în decembrie 2015 la Palatul Parlamentului. Maestrul Gabrel Baban are și domnia sa ascendență italiană prin bunica sa. Întâmplarea face ca cel mai bun prieten al său să fie de asemenea un italian din comunitatea istorică, ing. Giovanni Barasi, născut în 1948 la Bicz și stabilit astăzi la Brăila. Cei doi fii ai acestuia, Laurian și Lucian Barasi, se ocupă cu transporturi internaționale, fiind stabiliți unul la Roma și celălalt la Bicz.

Suceava

Ajunși la Suceava, nu am putut lipsi de la concertul de lieduri, intermezzi și duete intitulat „(Vă place) Brahms”, susținut de familia Manoleanu, dragi și apropiați colaboratori ai Asociației noastre. Cele două soprane, Bianca Luigia și Stanca-Maria Manoleanu, mamă și fiică, au fost acompaniate la pian de Remus Manoleanu.

Soprana Bianca Luigia Manoleanu, conferențiar la catedra de lied-oratoriu și decan la Universitatea Națională de Muzică București, este

Tazlău, fondato dal principe Stefan cel Mare si Sfânt, che tiene nella sua chiesa la tomba del Santo Chiriac di Tazlău, canonizzato dal B.O.R. (Chiesa Ortodossa Romana n.d.t.)

Roman

A Roman ho avuto l'onore d'incontrare il venerabile prof. Gheorghe A.M. Ciobanu, di ben 90 anni, rimarchevole saggista, pubblicista, critico d'arte, musicologo e scrittore, e la sua discepola la signora Emilia Țuțuianu, direttrice delle Edizioni Mușatinia. Lor signori ci hanno offerto un elenco di qualche abitante di Roman di origine italiana e di altri italiani stabilitisi, nel corso degli anni, nei dintorni. Ho appreso in questo modo racconti sul pasticcere Sternatti, dello scalpellino Fozza, del medico Romano, di Cazoni e Pellegrini, del pianista Moisini o delle artiste Lecca e Bondi, dei compositori Zirra e Burada o dello scrittore Dessila e di tanti altri...

RO.AS.IT. ha fatto un compito onorevole sostenendo l'edizione del libro del professor Gh. Ciobanu: *Ion Irimescu – Demiurgul de tăcere* (*Ion Irimescu – Il demiurgo del silenzio* n.d.t.), editato dalla casa editrice Mușatinia in Roman. L'azione di RO.AS.IT. e' un riconoscimento dei valori nazionali romeni, pero' risulta anche dal fatto che il maestro Ion Irimescu e' stato cugino, nella linea della famiglia Cazaban, con la regista Sorana Coroama Stanca, personalita' rimarchevole della nostra societa'. Il libro sara' lanciato a febbraio 2016 al Museo di arte *Ion Irimescu* di Falticeni, citta' alla quale il maestro della scultura romana ha dedicato meta' della sua opera (circa 314 sculture e 1.000 disegni), creando cosi' la maggior collezione d'autore in Romania.

Fălticeni

A Fălticeni, oltre al Museo *Ion Irimescu*, ho visitato anche l'atelier del pittore Gabrel Baban e di suo figlio Călin Baban, da cui ho preso vari lavori per la mostra «Il Mosaico artistico – Artisti

de origine sută la sută italiană, provenind din comunitatea italienilor din Comuna Greci, Județul Tulcea, fiind descendenta familiilor Rosa și Sacchetti. Duo consacrat de profesori și artiști cu palmares impresionant, Bianca și Remus Manoleanu au inițiat-o în tainele muzicii pe fiica lor Stanca-Maria, care a început studiul pianului de la vârsta de șase ani, fiind astăzi licențiată și absolventă de masterat a U.N.M.B. și a Facultății de Muzică din Geneva.

Și fiindcă tot eram la Suceava, ne-am revăzut și cu prietenul asociației noastre, dl Bruno D'Ambrosio, om de afaceri italian stabilit de câțiva ani la noi în țară, care se alătură comunității istorice a italienilor din România.

Timișoara

În peregrinările noastre prin țară, în căutarea italienilor din comunitatea istorică, am ajuns și la Timișoara, unde ne-am împlinit o veche dorință: ne-am întâlnit cu prof. univ. Coleta De Sabata, fost rector al Universității Politehnice din Timișoara (1981–1989), membră a Societății Europene de Fizică și membră de onoare a Fundației Politehnica. Dna De Sabata e totodată membră a Uniunii Scriitorilor din România, scriitoare și traducătoare, autoare a peste 30 de volume științifice, literare, istorice și monografice, lucrări atât de beletristică, cât și de prezentare a unor personalități, precum și a unor realizări tehnice din Banat. Printre operele sale se numără

italiani e i loro invitati», che RO.AS.IT. apre nel dicembre 2015 al Palazzo del Parlamento. Il Maestro Gabrel Baban ha anche lui una discendenza italiana da parte di nonna. Caso vuole che il suo miglior amico sia pure un italiano della comunità storica, l'ing. Giovanni Barasi, nato nel 1948 a Bicz și stabilito oggi a Brăila. I due figli di costui, Laurian e Lucian Barasi, si occupano di trasporti internazionali, uno stabilitosi a Roma e l'altro a Bicz.

Suceava

Arrivati a Suceava, non potevamo mancare al concerto di canzoni, intermezzi e duetti intitolato «(Vi piace) Brahms» eseguito dalla famiglia Manoleanu, cari e stretti collaboratori della nostra associazione. Le due soprano, Bianca Luigia e Stanca-Maria Manoleanu, madre e figlia, sono state accompagnate al pianoforte dal Remus Manoleanu.

La soprano Bianca Luigia Manoleanu, conferenziere alla cattedra di canzone-oratorio e decano all'Univercita' Nazionale di Musica di Bucarest, e' di origine italiana al cento per cento, provenendo dalla comunità italiana del Comune di Greci, regione Tulcea, come discendente delle famiglie Rosa e Sacchetti. Un duo consacrato da professori e artisti con un Palmares impressionante, Bianca e Remus Manoleanu hanno iniziato la loro figlia Stanca-Maria ai segreti della musica, la quale ha iniziato a studiare il pianoforte all'età di sei anni, e oggi laureata al master dell' U.N.M.B. e alla facoltà di musica di Ginevra.

E visto che eravamo già a Suceava, ci siamo rivisti anche con l'amico della nostra associazione, il signor Bruno D'Ambrosio, uomo d'affari italiano stabilitosi da qualche anno nel nostro Paese, il quale entra a far parte della comunità storica degli italiani in Romania.

Timișoara

Nelle nostre peregrinazioni nel Paese, alla ricerca degli italiani facenti parte della comunità storica, siamo arrivati anche a Timișoara, dove abbiamo soddisfatto un vecchio desiderio: ci siamo incontrati con la professoressa Coleta De Sabata, ex Rettore dell'Università Politecnica di Timișoara (1981–1989), membro della Società Europea di Fisica e membro d'onore della Fondazione Politecnica. La signora De Sabata e' anche membro dell'Unione degli Scrittori Romeni, scrittrice e traduttrice, autrice di più di 30 volumi scientifici, letterari, storici e

epopea în șase volume a Clanului De Niro, o adevărată saga a unei familii italiene din Banat, totodată o amplă frescă a societății ardelen. Acțiunea începe de la jumătatea secolului XIX și se încheie după anul 2000, trecând în revistă începuturile imigrației italiene în Transilvania, Unirea cea Mare, cele două teribile războaie mondiale și „anii fericiți” dintre ele, perioada comunistă și cea postrevoluționară – cu toată problematica lor socială și politică – urmărind, ca un fir călăuzitor, destinele membrilor acestei familii italiene. Deși roman de ficțiune, seria De Niro are ca primă sursă de inspirație familia Quai – antreprenori în construcții renumiți în special în zona Oradiei – cu care dna Coleta De Sabata se înrudea prin soțul domniei sale.

Romanul are deci o tematică și o structură foarte asemănătoare cu cele ale proiectului RO.AS.IT. „De la imigrare la integrare”, motiv pentru care asociația noastră și-ar dori să reediteze această serie. Din multitudinea de premii și distincții obținute de dna De Sabata se pot aminti Ordinul „Meritul științific” 1979, Diploma di Merito d’Onore a Asociației italiene „Progetto Athanor” 2010, Ordinul „La Stella della solidarietà italiana” acordat în 2005 de Președintele Italiei, C.A. Ciampi.

Tot la Timișoara am avut plăcerea să cunoaștem o altă frumoasă familie ardeleană, pe Iolanda și Marius Mateaș cu fiica lor Emilia, care ne-au impresionat prin viața lor activă și preocupările lor multilaterale, fiind implicați în numeroase manifestări sportive, culturale și sociale, de la parașutism și thai boxing, la apărare civilă și gale de caritate. Ing. Marius Mateaș, originar din Roșia Montana, are origini italiene, prin bunica sa din familia Bolza, de la care a moștenit un simț artistic deosebit. Deși inginer, dl Marius Mateaș își manifestă talentul și dragostea pentru frumos ca pictor amator și creator de bijuterii; domnia sa a participat cu lucrări la Expoziția „Mozaic plastic – Artiști etnici italieni și invitații lor”, organizată de RO.AS.IT. în luna decembrie 2015, la Palatul Parlamentului din București.

monografici, sia romanzi che presentazioni di alcune personalita’, sia di alcune realizzazioni tecniche di Banat. Tra le sue opere si conta l’epopea in sei volumi del Clan De Niro, una vera saga di una famiglia italiana di Banat. Un ampio affresco della societa’ di Ardeal, l’azione inizia a meta’ del diciannovesimo secolo e termina dopo il 2000, passando in rivista gli inizi dell’immigrazione italiana in Transilvania, la Grande Unita’, le due terribili guerre mondiali e «gli anni felici» tra di esse, il periodo comunista e quello post-rivoluzionario – con tutta la loro problematica sociale e politica – e segue, come un filo conduttore, i destini dei membri di questa famiglia italiana. Nonostante sia un romanzo di fantasia, la serie De Niro ha come prima fonte d’ispirazione la famiglia Quai – imprenditori edili famosi soprattutto nella zona di Oradea – coi quali la signora Coleta De Sabata si imparentava da parte di marito.

Il romanzo ha quindi una tematica e una struttura molto simile a quelle del progetto RO.AS.IT. «Dall’immigrazione all’integrazione», motivo per cui la nostra associazione desidererebbe rieditare questa serie. Nella moltitudine di premi ed encomi ottenuti dalla signora De Sabata si possono ricordare l’Ordine «Il Merito Scientifico» 1979, il Diploma di Merito d’Onore dell’associazione italiana «Progetto Athanor» 2010, l’Ordine «La Stella della solidarietà italiana» accordato nel 2005 dal Presidente della Repubblica Italiana, C.A. Ciampi.

Sempre a Timișoara abbiamo avuto il piacere di conoscere un’altra bella famiglia di Ardeal, Iolanda e Marius Mateaș con la loro figlia Emilia, che ci hanno impressionato per la loro vita attiva e i loro interessi multilaterali, coinvolti in numerose manifestazioni sportive, culturali e sociali, dal paracadutismo al thai boxing, dalla protezione civile agli eventi caritatevoli. L’ing. Marius Mateaș, originario di Roșia Montana, e’ di origine italiana da parte di sua nonna facente parte della famiglia Bolza, dalla quale ha ereditato uno speciale senso artistico. Pur se ingegnere, il signor Marius Mateaș manifesta il suo talento e l’amore per il bello come pittore amatoriale e creatore di gioielli; ha partecipato con dei suoi lavori all’Esposizione «Mosaico plastico – Artiști etnici italiani e i loro invitati», organizzata da RO.AS.IT. nel dicembre 2015 nel Palazzo del Parlamento di Bucarest.

Ascendența italiană a familiei Suțu

L'ascendenza italiana della famiglia Suțu

Citind, zilele trecute, biografia unei mari pianiste, am realizat că, deși se numea Rodica Suțu și era descendentă din cunoscuta familie princiară ieșeană, era înrudită și cu celebra familie italiană de artiști, Ademollo.

Fără a avea pretenția de a prezenta aici un adevărat arbore genealogic al său, mi-aș permite totuși să amintesc înrudirile câtorva dintre înaintași. Tatăl Rodicăi, Rudolf Suțu (și nu Șuțu!!), a fost ziarist. Se naște la 27 iulie 1880 la Iași și se stinge la București în 27 mai 1949, fiind înmormântat la cimitirul Bellu. Tatăl acestuia, Alexandru Gr. Suțu (1837–1895), publicist și traducător, este fiul beizadelei Grigore Suțu și-și are obârșia într-o foarte veche familie din care făcea parte și domnitorul Alexandru Suțu.

Alexandru Gr. Suțu, totodată mare economist al acelor vremuri, își petrece 15 ani din viață la Paris și 4 ani la Atena, unde urmează cursurile Facultății de Litere. Întors în țară, este numit profesor de limba și literatura franceză la Liceul Național din Iași, unde îi are elevi pe Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Mihai Codreanu și mulți alții. Alături de A.D. Xenopol și Gr. Cobălcescu, este fondator al revistei *Arhiva* și este unul dintre primii traducători în limba franceză a poeziilor lui Mihai Eminescu. Cred că este, de asemenea, bine de amintit că a fost membru al „Junimii”.

Revenind la tatăl Rodicăi Suțu, Rudolf, precizăm că, după o scurtă perioadă, când a fost asistent la Facultatea de Litere din Iași, se consacră ziaristicii.

Leggendo, i giorni scorsi, la biografia di una grande pianista, ho scoperto che, anche se si chiamava Rodica Suțu ed era discendente di una conosciuta famiglia di principi di Iași, era pure imparentata con la famosa famiglia di artisti Ademollo.

Senza avere la pretesa di presentare qui un vero e proprio albero genealogico, mi permetto comunque di ricordare i rapporti familiari di alcuni di loro. Il padre di Rodica, Rudolf Sutu (pron. Sutz u e non Sciutz u!!), era un giornalista. Nacque il 27 luglio 1880 a Iași e si spense a Bucarest il 27 maggio 1949, per essere sepolto nel cimitero Bellu. Suo padre, Alexandru Gr. Suțu (1837–1895), pubblicista e traduttore, e' figlio del principe Grigore Suțu e la sua origine risale a un'antica famiglia di cui faceva parte il reggente Alexandru Sutu.

Alexandru Gr. Suțu, grande economista di quei tempi, passa 15 anni della sua vita a Parigi e 4 anni ad Atene, dove segue i corsi della Facoltà di Lettere. Tornato a casa, e' nominato professore di lingua e letteratura francese al Liceo Nazionale di Iași dove ha come allievi Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Mihai Codreanu e molti altri. Assieme a A.D. Xenopol e Gr. Cobălcescu, e' il

A publicat mai multe volume: *De toate* (1909), cunoscuta lucrare *Iași de odinioară* (1923–1928), *Despre librării și librăriile vechi din Iași* (1929), *Jubileul părintelui Alex. Arion* (1932). S-a căsătorit cu Elena-Cleopatra, născută Cazaban, și au avut patru copii:

Radu, născut la 7 septembrie 1907, magistrat, a luptat în al Doilea Război Mondial ca parașutist pe frontul de est și a fost decorat cu „Crucea comemorativă”. După 1944, a fost arestat și a petrecut destulă vreme în închisorile Jilava și Aiud. A murit la 9 februarie 2000;

Dimitrie, se naște la 30 aprilie 1909, este avocat și moare la București în 23 aprilie 1986;

Rodica, născută în 15 aprilie 1913, începe să studieze muzica în orașul natal. În perioada 1922–

fondatore della rivista *Arhiva* ed e' uno dei primi traduttori in francese delle poesie di Mihai Eminescu. Credo che sia bene, oltretutto, ricordare che fu membro del «Junimea».

Tornando al padre di Rodica Suțu, Rudolf, precisiamo che, dopo un breve periodo in cui fu assistente alla Facoltà di Lettere, si consacra al giornalismo. Ha pubblicato molti volumi: *De toate* (1909), il lavoro ben conosciuto *Iași de odinioară* (1923–1928), *Despre librării și librăriile vechi din Iași* (1929), *Jubileul părintelui Alex. Arion* (1932). Si sposò con Elena-Cleopatra, nata Cazaban, ed ebbe quattro figli:

Radu, nato il 7 settembre 1907, magistrato, ha combattuto nella seconda guerra mondiale come paracadutista al fronte orientale e fu decorato con

1930 studiază cu Sofia Teodoreanu, Aspazia Burada și Gavriil Galinescu. Pleacă apoi la Paris, unde se perfecționează la Școala Normală de Muzică (1931–1935).

Încă de la începutul studiilor, Rodica Suțu este foarte interesată de compoziție. Desfășoară, de asemenea, o bogată activitate interpretativă și didactică, în dubla sa calitate de pianistă-solistă și maestru de sunet la Radiodifuziunea Română (1937–1955). Este apoi profesoară de pian la Liceul de muzică numărul 2 din București (1959–1968), dar și conferențiar la clasa de pian a Institutului Pedagogic din capitală (1963–1966). A desfășurat o activitate concertistică uriașă, cântând sub bagheta dirijorilor Ionel Perlea, Antonin Ciolan, Theodor Rogalski, Emanuel Elenescu, Alfred Alessandrescu.

Momentul cel mai important al carierei artistei a fost, poate, acela când George Enescu a vrut s-o audă cântând. Era foarte emoționată. Se așează la pian tremurând. Sprijinit de marginea pianului, maestrul o urmărește încântat. Când ultimele note dispar, se apropie de tânăra pianistă, o cuprinde afectuos de umeri, o ridică de pe scaun

la «Cruce commemorativa». Dopo il 1944, fu arrestato e passò parecchio tempo nelle prigioni di Jilava e Aiud. Morì il 9 febbraio 2000;

Dimitrie, nasce il 30 aprile 1909, e' avvocato e muore a Bucarest il 23 aprile 1986;

Rodica, nata il 15 aprile 1913, inizia a studiare musica nella città natale. Nel periodo 1922–1930 studia con Sofia Teodoreanu, Aspazia Burada e Gabriele Galinescu. Parte poi per Parigi dove si perfeziona alla Scuola Normale di Musica (1931–1935).

Fin dagli inizi dei suoi studi, Rodica Suțu e' fortemente interessata alla composizione. Sviluppa, quindi, una ricca attività interpretativa e didattica nel doppio ruolo di pianista-solista e maestra del suono alla Radiodiffusione Romana (1937–1955). E' poi professoressa di pianoforte al Liceo di musica numero 2 di Bucarest (1959–1968), e docente per la classe di piano all'Istituto Pedagogico della capitale (1963–1966). Ha svolto un'enorme attività concertistica, suonando sotto la bacchetta dei direttori d'orchestra Ionel Perlea, Antonin Ciolan, Theodor Rogalski, Emanuel Elenescu, Alfred Alessandrescu.

Stânga: Elena Cleopatra Cazaban, soția lui Rudolf Suțu

Centru: Rudolf Suțu, ziarist și publicist

Dreapta: Rodica Suțu, fiica lui Rudolf și a Elenei Suțu

De la stânga la dreapta:
Maria Irimescu, fiul ei Ion,
pianista Rodica Suțu,
doamna Jenița, soția
artistului, scriitorul Al.
Cazaban (foto: Th. Cazaban)

și îi ține mult timp mâinile între ale lui, înclinându-se în semn de omagiu. La ieșirea din teatru, Rodica și-a privit mâinile și le-a sărutat. Evenimentul s-a petrecut la Teatrul Național din Iași. Un cunoscut ziarist ieșean remarcă: „Ce mai conta că descindea prin mamă din familia Cazaban din Carcassonne (și din faimoasa familie de artiști Ademollo, adăugăm noi) și era înrudită prin tată cu Ghiculeștii, Mavrocordații, Palady, Cantacuzino, Calimachi, Balș, Krupenski, Roznovanu, Tăutu, Manu, Mavrogheni, Sion, Gane, Moruzzi și că unii dintre dâșii aveau încă moșii, reședințe princiere în Iași și purtau inele cu însemne heraldice? Care dintre odraslele acestei protipendade a primit o asemenea înnobilitare?”;

Georgeta, ultimul copil, vine pe lume la 22 aprilie 1914. Licențiată în litere și traducătoare, se căsătorește în anul 1948 cu Aurel-Mihai Negrescu, colonel de geniu. Au un copil, Radu-Alexandru, scriitor și pictor, stabilit în Franța.

După această scurtă privire aruncată peste ramura paternă a Rodicăi Suțu și a fraților ei, să ne oprim puțin și asupra strămoșilor de origine italiană din partea mamei. Precizam mai sus că mama, Elena-Cleopatra, era născută Cazaban. Elena era fiica inginerului Jules-François Cazaban și a Idei Ademollo. S-a născut la Iași în anul 1886 și a absolvit conservatorul de muzică din orașul natal, demonstrând că este o demnă urmașă a ilustrei familii Ademollo.

Din cercetările făcute în România și în străinătate, din documentele pe care le deținem și cu ajutorul multor membri ai familiei, am reușit să ajungem la anul 1764 când, la Milano, se naștea Luigi Ademollo. Pictor, erudit, arheolog și literat, acesta se remarcă printr-o activitate artistică deosebită. Pictează fresce academice, iar în anul 1789 decorează Teatro della Pergola din Florența. Subiectele sale sunt fie biblice, fie eroice sau istorice. A pictat Capella Terrena, Palazzo Pitti, sala de muzică din Galeria Palatina, Capella Assunta all'Annunziata, Palazzo Caponi, Palazzo Giantini, Palazzo Pucci din Florența; sala Gărzii Palatului din Lucca; Palazzo Scotto-Corsini din

Il momento più importante nella carriera dell'artista fu, forse, quando George Enescu la volle sentire suonare. Era emozionatissima. Si siede sul seggiolino tremando. Appoggiandosi al bordo del piano, il maestro la segue incantato. Quando le ultime note svaniscono, si avvicina alla giovane pianista, e tenendola affettuosamente per le spalle, la solleva dallo sgabello e tiene per molto tempo le mani tra le sue, inchinandosi in segno di omaggio. Uscendo dal teatro, Rodica s'è guardata le mani e le ha baciato. L'avvenimento ebbe luogo nel Teatro Nazionale di Iași. Un famoso giornalista di Iași rimarcava: «Cosa contava che discendesse per linea materna della famiglia Cazaban di Carcassonne (e della famosa famiglia di artisti Ademollo, aggiungiamo noi) e che era anche imparentata per linea di padre coi Ghica, Mavrocordat, Palady, Cantacuzino, Calimachi, Balș, Krupenski, Roznovanu, Tăutu, Manu, Mavrogheni, Sion, Gane, Moruzzi e che qualcuno tra di loro avesse ancora dei latifondi, residenze principesche a Iași e che portassero anelli con gli stemmi araldici? Quale tra i discendenti di questi aristocratici ha ricevuto un così grande titolo nobiliare?»;

Georgeta, ultimogenita, viene alla luce il 22 aprile 1914. Laureata in lettere e traduttrice, si sposa nel 1948 con Aurel-Mihai Negrescu, colonnello del genio militare. Hanno un figlio, Radu-Alexandru, scrittore e pittore stabilitosi in Francia.

Dopo questo breve sguardo sulla famiglia paterna di Rodica Suțu e dei suoi fratelli, fermiamoci un attimo anche sugli antenati di origine italiana da parte di madre. Specificavo sopra che la madre, Elena-Cleopatra, era nata Cazaban. Elena era la figlia dell'ingegnere Jules-François Cazaban e di Ida Ademollo. E' nata a Iași nel 1886 e si è diplomata al conservatorio di musica della città natale dimostrando di essere una degna erede della celebre famiglia di artisti Ademollo.

Da ricerche fatte in Romania e all'estero, dai documenti che abbiamo e con l'aiuto di tanti membri della famiglia, siamo riusciti ad arrivare all'anno 1764 quando, a Milano, nasce Luigi Ademollo. Pittore, erudito, archeologo e letterato, questo si fa notare per un'attività artistica speciale. Dipinge affreschi accademici, nell'anno 1789 decora il Teatro della Pergola. I suoi soggetti sono sia biblici, che eroici che storici. Ha dipinto la Cappella Terrena, Palazzo Pitti, l'aula di musica della Galleria Palatina, la Cappella Assunta all'Annunziata, Palazzo Caponi, Palazzo Giantini, Palazzo Pucci di Firenze; l'aula della Guardia del Palazzo di Lucca; Palazzo Scotti-Corsini di Pisa; il Teatro di San Marco; la Cappella della Concezione nel Duomo di Livorno; Palazzo Bianchi-Bandinelli, Palazzo Sozzini, Palazzo Malavolti, Palazzo Segardi, Palazzo Siringuucci di

Pisa; Teatrul din San Marco; Capella della Concezione nel Duomo di Livorno; Palazzo Bianchi-Bandinelli, Palazzo Sozzini, Palazzo Malavolti, Palazzo Segardi, Palazzo Siringucci din Siena; a făcut mai multe decorațiuni la Arezzo. Moare în anul 1838, la Florența.

Unul dintre cei trei fii ai săi, Agostino Ademollo, născut la Siena în anul 1799 și dispărut pentru totdeauna la Florența în anul 1841, magistrat, istoric și literat, a scris, în anul 1837, *Spettacoli degli antichi Romani*. Fiul lui Agostino, Luigi (ca și bunicul său) Ademollo, om de teatru, se stabilește în Moldova în anul 1844 (după unele documente) și conduce trupe de operă la Galați și Iași. După alte documente, Luigi este adus în țară de domnitorul Alexandru Ioan Cuza pentru a preda limba italiană la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București, în anul 1859. El a scris, de altfel, o *Gramatică italo-română* oferindu-i, cu o frumoasă dedicație, un volum și domnitorului:

*Înălțimei Sale Serenisime
Alexandru Ioan I
Principe al României*

Înălțimea Voastră!
Voi! Înălțime Serenisimă care sunteți cultor gentil și amator al limbei italice, umilitul subscris cutează a vă dedica această mică a sa lucrare, menită a familiariza pe junimea Română cu limbajul fraților lor italieni.

Alteță Serenisimă primiți această lucrare cu bunătațea ce Vă este înăscută, și totodată permiteți umilitului subscris distincta onoare de a fi cu profund respect și venerațiune

*Al Înălțimei Voastre Serenisime
Umilit și supus servitor
Luigi Ademollo*

Om de teatru și regizor de operă, profesor la Gimnaziul Național din Iași, autor al gramaticii italo-române, editor al revistei *Il Fulmine (Fulgerul)* în care prezenta în mod special subiecte de opere italiene, pe lângă multe altele, Luigi Ademollo a avut o activitate culturală și artistică deosebită, demnă de a face subiectul unei alte prezentări mai amănunțite.

Fiica lui, Ida Ademollo, este bunica pianistei Rodica Suțu, cea care se stinge din viață la 8 mai 1979. La moartea ei, muzicologul Viorel Cosma publică un articol în revista *Cronica*, în care o omagiază pe marea artistă, amintește de iluștrii profesori și muzicieni din Paris care au pregătit-o și îndrumat-o, neuitând numele Nadiei Boulanger. Vorbind despre liedurile Rodicăi Suțu, precizează: „Aici a reușit să topească o lume a amintirilor, aici s-a regăsit pe sine, aici a evocat atmosfera ce i-a legănat toată viața.”

Olimpia Coroamă

Siena; ha fatto ancor piu' decorazioni ad Arezzo. Muore nel 1838, a Firenze.

Uno dei suoi tre figli, Agostino Ademollo, nato a Siena il 1799 e scomparso per sempre a Firenze nel 1841, magistrato, storico e letterato, ha scritto, nel 1837, *Spettacoli degli antichi Romani*. Il figlio di Agostino, Luigi (come suo nonno) Ademollo, uomo di teatro, si stabilisce in Moldova nel 1844 (secondo alcuni documenti) e dirige la Troupe di opera a Galati e a Iași. Secondo altri documenti, Luigi e' portato nel Paese dal reggente Alexandru Ioan Cuza per insegnare l'italiano al Liceo «Gheorghe Lazar» di Bucarest, nel 1859. Lui ha scritto, peraltro, una *Grammatica italo-romena* regalando, con una bella dedica, un volume anche al reggente:

*alla Sua Altezza Serenissima
Alexandru Ioan I
Principe della Romania*

Sua Altezza!
Lei! Altezza serenissima che e' cultrice gentile e amante della lingua italiana, l'umile sottoscritto osa dedicarle questo suo piccolo lavoro, fatto per familiarizzare la gioventu' Romena col linguaggio dei suoi fratelli italiani.

Altezza Serenissima riceva questo lavoro con la bontà che le e' innata, e tuttavia permetta all'umile sottoscritto il distinto onore di essere con profondo rispetto e venerazione

*Di Sua Altezza Serenissima
Umile e sottoposto servo
Luigi Ademollo*

Uomo di teatro e regista d'opera, professore del Ginnasio Nazionale di Iași, autore della grammatica italo-romena, editore della rivista *Il fulmine* in cui presentava appositamente soggetti d'opera italiana e molte altre, Luigi Ademollo ha avuto un'attività culturale e artistica particolare, degna di essere l'argomento di una presentazione piu' approfondita.

Sua figlia, Ida Ademollo, e' la nonna della pianista Rodica Suțu che si spinge alla vita nel 18 maggio 1979. Alla sua morte, il musicologo Viorel Cosma pubblica un'articolo nella rivista *Cronica* nel quale omaggia la grande artista, ricorda i grandi professori e musicisti di Parigi che l'hanno preparata e guidata, senza dimenticare il nome di Nadia Boulanger. Parlando dei lied (composizione musicale con carattere lirico con accompagnamento solitamente al pianoforte n.d.t.), di Rodica Suțu, commenta: «Qui e' riuscita a sciogliere un mondo di ricordi, qui ha ritrovato se stessa, qui ha evocato l'atmosfera che ha cullato tutta la sua vita».

Traduzione Gregorio Pulcher

NOVEMBRE • GENNAIO

80 de ani de handbal buhușean

Au trecut peste 40 de ani de când am terminat liceul la Buhuși, și iată-mă acum din nou în acest oraș în care se mutaseră părinții mei cu serviciul, răspunzând invitației de a participa în calitate de fostă handbalistă, dar și ca partener, la organizarea unei festivități dedicate celebrării a 80 de ani de la înființarea mișcării handbalistice buhușene.

Preț de câteva clipe m-am întors în timp și, ca atunci când scotocind prin amintiri îți aduni gândurile ca într-un căuș și le așezi în ordine cu grija de a nu-ți scăpa ceva ce poate fi esențial și ar trebui rememorat, am rețrăit acel timp al adolescenței mele, care este pentru fiecare dintre noi un timp al visării și al speranței, dar și al formării ca oameni.

Echipa de handbal **Textila Buhuși**, la care am jucat, a fost o echipă valoroasă, poate cea mai valoroasă, în anii 1967–1971. Anii petrecuți la această echipă au fost, de altfel, determinanți și pentru cariera mea profesională ulterioară.

Recenta mea participare la celebrarea handbalului buhușean a fost și un bun prilej pentru a mulțumi acelor care mi-au fost profesori atunci. Emoționantă a fost și revederea, după mulți ani, cu fostele colege de liceu, de echipă, cu foștii profesori și antrenori sau cu oficialități locale în mâinile cărora stă astăzi destinul handbalului buhușean.

Festivitatea s-a desfășurat în sala de sport a liceului, în care am intrat cu emoție, dar și cu o oarecare tristețe pentru că pe vremea în care eu eram elevă și jucam și handbal, sala nu exista. Avea să fie construită mulți ani mai târziu, când handbalul nu mai avea aceeași valoare, hrănindu-se totuși din gloria frumoșilor ani ai performanțelor, care nu par să se fi întors încă. Și totuși... poate vor reveni.

Am pășit pragul sălii și cu nostalgia acelei adolescențe, trăite frumos și intens într-un oraș în care sportul era un refugiu bine venit, care a schimbat destinul multor tineri, ca și pe al meu.

În holul de la intrarea în sală ne-a întâmpinat, ca un remember, o expoziție cu fotografii vechi, care-i reprezentau pe sportivii și sportivele care au făcut parte de-a lungul timpului din echipele de handbal de băieți și fete ale Clubului **Textila Buhuși**. Au trecut 80 de ani, de la primele începuturi și foarte mulți dintre cei care au participat la viața sportivă a Buhușului nu mai sunt. Printre primii, chiar în fotografia care deschide expoziția, îl recunosc pe Eusebio Grosaru (Zebi, cum îi spuneau toți), tatăl viitorului jucător de fotbal, apoi profesor de matematică și avocat Mircea Grosaru, cel care avea să ajungă deputat al minorității italiene în Parlamentul României. Și apoi, alții și alții, printre ei și cel care, de curând, chiar când scriu aceste rânduri, a plecat dintre noi: Dumitru, cel mai mic dintre cei doi frați Samson, care erau vedetele echipei de handbal masculin, ajungând să joace prin anii 80 la echipe de divizie A ca: Dinamo Bacău sau Relonul Săvinești.

Evident, cele mai multe comentarii le-au stârnit fotografiile fetelor, și le amintesc pe cele prezente: Angela Rotaru (Dantz), Maria Mihalache-Tocșa, Casandra Crefeleanu-Agoroaie, surorile Viorica și Cristina Vieru, Vasilica Pioar - Scânteie, Marica Sinăuceanu-Stoleru, Aurelia Apostică-Vrânceanu, Daniela Cucu, Antoaneta Țocu, Maria Varga, Carmen Munteanu-Dulgheru, Rodica Chivorchian-Mocanu, Florentina Filip, Simona Ciobanu-Cojocar, Marga Anghel Gurău, Mirela Popa, Florentina Filip, Ioana Grosaru-Osensch. Nume și destine care s-au reîntâlnit acum, aici, și preț de câteva clipe au încercat să-și amintească și să-și povestească viața. Amintiri frumoase din tinerețe, când sportul făcea parte din viața lor cotidiană, pe când echipa de handbal feminin, datorită lor, ajunsese printre cele mai bune din Moldova, ba chiar din țară. Multe dintre ele au fost jucătoare în loturile naționale de senioare sau de junioare. Și chiar dacă unele dintre acestea nu au ajuns la întâlnire, din motive întemeiate, le voi aminti și pe ele, pentru că, desigur, un gând bun au avut pentru cei prezenți: Lidia și Manuela Stan, Elena Ciubotaru, Emilia Munteanu.

La echipa din Buhuși s-au perindat și nume mari de antrenori: D. Popescu Colibaș, tata Pic, cum îl alintau jucătoarele sau prof. Eugen Barta.

Îmi aduc foarte bine aminte și de cei care au îndrumat și pregătit generații de handbaliste cu profesionalism și seriozitate: Ticu Teodorescu, antrenorul echipei de junioare și prof. Crisosthom Dantz, antrenorul echipei de senioare. El este și cel, care a pregătit acest eveniment și care cu truda celui ce dorește ca orașul să păstreze undeva, într-un loc, într-o vitrină, într-un album sau, de ce nu, într-o monografie, mărturii ale performanțelor handbalului din Buhuși, a adunat fotografii vechi și a oferit invitaților un prim rezultat al muncii lui – expoziția de fotografii.

Amintindu-ne performanțele acelor timpuri, ne gândim la viitor, la tinerii de azi, care trebuie să le aibă ca pildă. Prin ei, trecutul trebuie să aibă viitor la Buhuși pentru că motive există: au modele, au bază sportivă și, ce este foarte important, au tradiție. O tradiție, o istorie care trebuie dusă mai departe. O istorie scrisă cu multă pasiune și dăruire nu numai de sportivi și antrenori, ci și de susținătorii lor, de cei care au iubit handbalul și și-au dedicat o bună parte din viața lor, din timpul lor, pentru ca acest sport să dăinuie la Buhuși. Aici, trebuie menționate numele inginerului Constantin Baci, al medicului Valerian Pintilie, al inginerului Berdnard Schulman sau al Malvinei Toia.

Evenimentul a debutat cu meciurile demonstrative de handbal dintre echipe alcătuite din tinere sportive pregătite în cadrul Clubului de handbal al orașului. Au urmat momentele artistice...

În încheierea manifestării, au fost acordate foștilor sportivi și celor care au avut o contribuție la mișcarea handbalistică a orașului, la existența fostului Club de handbal **Textila Buhuși**, diplome și mici trofee-statuet.

O apreciere deosebită pentru efortul său se cuvine celui care a fost în centrul coordonării acestei aniversări, prof. Crisosthom Dantz, care chiar dacă a rămas cu regretul că nu toți cei invitați au reușit să ajungă la Buhuși, din motive obiective bineînțelese, poate fi mulțumit pentru că cei prezenți vor purta, cu siguranță, momentele revederii în memorie și în suflet pentru multă vreme.

Tuturor acestor inimoși susținători trebuie să le mulțumim pentru că au reușit să dea viață unui sport, care peste ani s-a identificat cu orașul, precum și cu celebra fabrică de postavuri **Textila Buhuși**.

Ioana Grosaru

Revedere

Rivedersi

Un reportaj romantizat

Un reportage romanizzato

O vizită în comuna Greci din județul Tulcea, locul primului meu serviciu și unde am intrat în comunitatea italienilor friulani, printr-o căsătorie fericită, m-a făcut să re trăiesc amintiri de neuitat. Cu prilejul acestei vizite am cules date privind situația actuală a etnicilor italieni din localitate, sprijin fiindu-mi dna Celia Boro Onțeluș, care mi-a permis accesul la câteva numere ale revistei **SIAMO DI NUOVO INSIEME**, precum și la coordonatele dvs.

Să facem cunoștință

Sunt un om ca oricare altul, născut cam de mulțisor, în anul de grație 1930, într-o mahala bucureșteană, numită pe atunci comuna Militari. Ca prin minune, supraviețuisem unui război nemilos care semănase moarte, sărăcie, spaime, foamete și nesiguranța zilei de mâine. Trecuseră peste noi ca „prieteni”, ostașii sovietici, care-i fugăreau pe nemți și luau ca amintire de la noi, sărmanii, tot ce le ieșea în cale. Lozinca era una singură: „Davai ceas, davai palton” și răscoleau casele, după femei. (Și asta, ca prieteni, după cum spuneau. Ce-ar fi făcut oare, ca dușmani?) Erau calmuci, chirghizi, mongoli, înverșunați și răi.

Tot pe atunci, doream să vină americanii să ne ajute. Și au venit! Roiuri, roiuri de avioane care ne-au bombardat, aducând moartea... Nici acum nu știu cum am scăpat!

Familia mea – părinții, bunica, eu și cei doi frați ai mei – cu toții sufeream și nu mai puteam face față atâtor nevoi.

Una visita al comune di Greci nella regione Tulcea, il mio primo posto di lavoro e d'ingresso nella comunità italiana friulana con un matrimonio felice, mi han fatto rivivere ricordi indimenticabili. Con l'occasione di questa visita ho raccolto dati riguardo l'attuale situazione degli etnici italiani del luogo, con l'aiuto della signora Celia Boro Onțeluș, che mi ha permesso di accedere ad alcuni numeri della rivista **SIAMO DI NUOVO INSIEME**, così come di avere le vostre coordinate.

Facciamo conoscenza

Sono una persona come tante, nato parecchio tempo fa, nell'anno di grazia 1930, in un basso-fondo di Bucarest, chiamato allora Comune Militari. Per miracolo sono sopravvissuto a una guerra spietata che ha seminato morte, povertà, paura, fame e insicurezza del domani. Ci sono passati addosso come «amici» i soldati sovietici che inseguivano i tedeschi, e prendevano come ricordo da noi, i poveretti, tutto quello che gli capitava a tiro. La parola d'ordine era una sola: «Davai orologio, davai cappotto» (*davai*, russo = su,

Într-o bună zi, văzând într-un ziar anunțul „Se caută contabil în agricultură pentru SMT-uri” (Stațiuni de Mașini și Tractoare în România Socialistă), m-am hotărât imediat să plec și m-am înscris la un examen-concurs, mai mult formal, fiind angajat pe loc și cu plecare imediată. Ai mei nu știau nimic, mama a început să plângă, dar tata, mai dur, a zis repede: „Lasă-l să plece, într-o lună o să se întoarcă mort de foame”. Și am plecat... repartizat la SMT Valea Nucarilor, dincolo de Tulcea, în gura Deltei.

Aveam numai 20 de ani, eram absolvent de liceu comercial, făcut cu chiu cu vai, dar cu dorința enormă de a reuși pentru a-i ajuta pe ai mei.

În epocă, comuniștii lucrau la planul de transformare a agriculturii. Tot mai multe unități SMT se înființau pentru sprijinirea Cooperativelor Agricole de Producție, așa că, numai după 6 luni de muncă, am fost avansat contabil șef și trimis în comuna Greci ca să pun bazele unui alt SMT. Localitatea era mare, frumoasă, dar oamenii nu aveau niciun fel de experiență în organizarea agriculturii de tip nou, comunist.

Eu trebuia să asigur sediu, salarii, să construiesc noi clădiri, dar nu aveam nici măcar director. Nu aveam nici bani, nici cont în bancă... Cum, necum, m-am descurcat, rugând, amenințând, și într-un an am reușit să ridic clădiri, să asigur fondurile necesare și să facem și lucrările agricole. Dar întotdeauna trebuie să fie ceva care să te împiedice să mergi înainte. S-a întâmplat să intru în conflict major cu un director numit pe criterii politice, care încălca mereu legile și voia să scoată castanele fierbinți sub semnătura mea. Obligat de împrejurări, am hotărât să părăsesc acel loc de muncă de care eram puternic legat sufletește, obținând, cu greu, un transfer în altă localitate.

Despre o altfel de comună Greci

Acea perioadă din viața mea petrecută în comuna Greci a fost dificilă, dar și plină de satisfacții și bucurii, pentru că acolo am trăit prima iubire adevărată. Acolo am cunoscut-o pe Evelina, nepoata gazdelor mele din Greci: Eta și Giovanni Spadon, italieni friulani din Friuli-Veneția Giulia. Făceau parte din echipele de meșteri pietrari aduși de Regele Carol I, în anii '80 ai secolului al XIX-lea, pentru extragerea și prelucrarea granițului din carierele dobrogene de piatră.

Evelina: o italiancă brunetă, sprâncenată, cu un corp perfect... frumoasă! Am angajat-o la SMT în semn de recunoștință față de rudele ei, gazdele mele, care mă adoptaseră ca fiu al lor, iar cu Evelina eram ca frații. Luat cu treburile, nu băgam în seamă ce comoară stă lângă mine. Până-ntr-o zi, când privindu-i ochii negri, strălucitori, am luat-o în brațe și am sărutat-o. Curând după

Italience din comuna Greci •
Donne Italiane di Greci

sbrighati n.d.t.) e rivoltavano le case, cercando le donne (anche questo da amici, a sentir loro. Cosa avrebbero fatto allora, da nemici?) Erano calmucchi, kirghisi, mongoli, spietati e cattivi.

Sempre allora, speravamo arrivassero gli americani ad aiutarci. E sono arrivati! A frotte, frotte di aeroplani che ci hanno bombardati, portando morte... Non mi capacito di come siamo scampati!

La mia famiglia – genitori, nonna, io e i miei due fratelli – tutti quanti soffrivamo e non potevamo far fronte alle molte necessità.

Un bel giorno, vedendo un'annuncio sul giornale: «Cercasi contabile agricolo per gli SMT», ho immediatamente deciso di partire e d'iscrivermi a un esame-concorso, più che altro formale, e sono stato assunto su due piedi e con partenza immediata. I miei non sapevano nulla, mamma ha iniziato a piangere, ma papà, più duro, ha detto in fretta: «Lascialo andare, tra un mese tornerà a casa morto di fame». E sono partito... assegnato alla SMT della Valle Nucarilor, oltre Tulcea, alla foce del Delta.

Avevo solo 20 anni, diplomato al liceo commerciale, fatto a stento, ma con un enorme desiderio di farcela per poter aiutare i miei.

All'epoca, i comunisti lavoravano al piano di trasformazione dell'agricoltura. Sempre più unita' SMT (Stazioni di Macchine e Trattori) venivano installate per aiutare le Cooperative Agricole di Produzione, cosicché, dopo solo 6 mesi di lavoro, sono stato avanzato a contabile-capo e mandato nel comune di Greci per gettare le basi di un nuovo SMT. Il posto era grande, bello, ma le persone non avevano neanche un minimo d'esperienza nell'organizzazione del nuovo tipo di agricoltura, quella socialista.

Io dovevo assicurare una sede, stipendi, far costruire nuovi edifici, ma non avevo neppure un direttore. Non avevo un soldo, né un conto in banca... In un modo o nell'altro me la sono cavata, pregando, minacciando, e in un anno sono riuscito

Biserica catolică Santa Lucia; în centru trei dintre surorile Boro • La chiesa cattolica Santa Lucia; nel centro le tre sorelle Boro

aceasta, ne-am căsătorit. Era 1 iulie 1951. Am mai stat un an la Greci, înainte de a mă transfera la Braşov, şi acesta a fost anul fericirii mele. Aşadar, mi-am găsit fericirea în Greci, intrând în clanul italienilor friulani. Datorită Evelinei am deschis ochii şi am văzut pentru prima oară frumuseţea locurilor în care trăiam: munţii de piatră roasă, bătrâni şi despăduriţi, drumurile străbătute zilnic, spre cariere, de meşterii friulani, dar şi pădurile

Echipa de cercetători pe care autorul a acompaniat-o • La squadra dei ricercatori che l'autore ha accompagnato

verzi de la poalele lor, florile parfumate, dereaua şi... ochii ei.

Cu Evelina am convieţuit 60 de ani. Ea m-a urmat peste tot prin ţară pe unde am lucrat şi mă consider un om norocos pentru că datorită ei am avut o căsnicie fericită şi o familie unită. Mi-a dăruit doi copii minunaţi: pe Agnes – o fetiţă ca o păpuşă – şi un băiat buzat şi cârlionţat – Gilio. Acum, la 85 de ani, am şi două nepoate – Viviana şi Loredana – şi ele la casa lor. Iar eu... am rămas singur. Evelina s-a stins în 2012, dându-şi ultima suflare în braţele mele. Doamne, ce mult am

a construii gli edifici, a reperire i fondi necessari e a fare i lavori agricoli. Ma ci dev'essere sempre qualcosa che ti mette i bastoni tra le ruote. Capito' che entrassi in un brutto conflitto con un direttore nominato per criterio politico, che infrangeva sempre le leggi e voleva che gli togliessi le castagne dal fuoco con la mia firma. Obbligato dagli eventi, ho deciso di lasciare quel posto di lavoro a cui ero molto legato di animo, ottenendo, con difficoltà, il trasferimento in un'altra località.

Greci, un altro tipo di comune

Quel periodo della mia vita passata nel comune di Greci e' stato difficile, ma anche pieno di soddisfazioni e gioie, perche' cola' ho vissuto il mio primo vero amore. La' ho conosciuto Evelina, nipote dei miei padroni di casa a Greci: Eta e Giovanni Spadon, italiani friulani. Essi facevano parte delle squadre di artigiani scalpellini portati dal Re Carol I, negli anni '80 del 19mo secolo, per l'estrazione e la lavorazione del granito delle cave di pietra della Dobrogea.

Evelina: un'italiana brunetta, con folte sopracciglia, un corpo perfetto... bella! L'ho assunta nel SMT in segno di riconoscenza verso i suoi parenti, miei padroni di casa, che mi adottarono come un figlio, e con Evelina eravamo come fratelli.

Troppo preso dal lavoro, non m'ero accorto che il tesoro era proprio vicino a me. Finche' un giorno, guardandole gli occhi neri, lucenti, l'ho abbracciata e l'ho baciata. Subito dopo, ci siamo sposati. Era il primo luglio 1951, sono rimasto ancora un anno a Greci, prima di trasferirmi a Braşov, e questo fu l'anno della mia felicità'. Quindi, ho trovato la mia felicità' a Greci e sono entrato nel Clan degli italiani friulani. Grazie a Evelina, ho aperto gli occhi e ho visto per la prima volta la bellezza del luogo in cui vivevo: le montagne di pietra erose, vecchie e spoglie, le vie percorse ogni giorno, verso le cave, dagli scalpellini friulani, ma anche i boschi verdi ai loro piedi, i fiori profumati, il tamburino e... i suoi occhi.

Con Evelina ho convissuto 60 anni. Lei mi ha seguito dappertutto nel Paese dove ho lavorato e mi considero un uomo fortunato perche' grazie a lei ho avuto un matrimonio felice e una famiglia unita. Mi ha regalato due figli meravigliosi: Agnes – una bambina come una bambola – e un ragazzo con le labbra grosse e i riccioli – Gilio. Adesso, a 85 anni, ho anche due nipoti – Viviana e Loredana – anche loro sposate. E io... sono rimasto solo. Evelina e' morta nel 2012, esalando il suo ultimo respiro tra le mie braccia. Dio, quanto l'ho amata! Anche se sono passati tre anni dalla separazione, il male nel petto non mi e' ancora passato, lei non c'e' piu', pero' l'amore e' rimasto. Vicino al suo ritratto, dal quale mi guarda con

iubit-o! Deși au trecut trei ani de la despărțire, nici acum nu-mi trece durerea din piept; ea nu mai este, dar iubirea a rămas. Lângă portretul ei, din care mă privește cu ochi liniștitori, sunt zilnic flori proaspete. Dulce amintire, tristă despărțire.

După 65 de ani, din nou la Greci

În vara lui 2015 m-a cuprins dorul de locurile în care îmi găsisem cândva fericirea. Doream să revăd comuna Greci, realizând acum, după atât amar de vreme, că acolo se află o poartă spre rai.

O împrejurare fericită a făcut ca dorința să mi se îndeplinească. Vecinul meu de apartament, prof. univ. Marin Seclăman, care este geolog și cercetător științific la secția de geologie a Academiei, mi-a spus, printre altele, că urmează să plece în Dobrogea pentru studierea solurilor și, aflând de dorința mea de-a revedea localitatea Greci, pe care o avea și el în program, mi-a propus să mă alătur echipei lor. Ceea ce am acceptat cu entuziasm.

Dobrogea mea de demult, cu praf mult și drumuri de piatră spartă, este azi înfloritoare (inclusiv comuna Greci). Este împădurită, are șosele moderne, câmpii cu lanuri bogate pe mii de hectare și eoliene (sute), care produc energie curată, nepoluantă. Pot depune azi mărturie că Dobrogea a luat-o cu mult înaintea Bărăganului (grâнарul României) și că este frumoasă... precum Evelina mea!

Ceea ce am văzut la Greci m-a uimit cu adevărat. Italienii (friulani) au adus la Greci și au instalat o poartă spre Rai.

Turiștii sau prietenii acestui colț de Românie trebuie să știe că Dobrogea nu înseamnă numai deltă, mare, ci și Măcin, Isaccea, Niculițel, Cerna, Horia, Dunărea. Lipsește totuși ceva: podul peste Dunăre care să unească Brăila de Dobrogea.

Vizita la Greci m-a reconfortat, gazde fiindu-mi două dintre verișoarele Evelinei: Lucica și Celia (din clanul Boro, cel cu 11 frați). Când plecasem din Greci erau june domnișoare, iar acum am găsit două doamne mature. De la Celia Boro am cules multe informații despre ce-au devenit italienii de ieri din Greci, despre căsătorii mixte sau spiritualitate. Biserica catolică *Santa Lucia* din Greci este plină de credincioși, la fiecare liturghie.

Caldă prietenie cu care am fost întâmpinat la Greci (am stat trei zile, care au trecut ca un vis) mi-a mai ostit puțin dorul.

occhi tranquillizzanti, ci sono fiori freschi ogni giorno. Dolce ricordo, triste separazione.

Rivedersi dopo 65 anni

Nell'estate del 2015 ho sentito la mancanza dei posti in cui avevo trovato una volta la mia felicità. Volevo rivedere il comune di Greci, e ho capito adesso, dopo tanto tempo, che lì si trova una porta verso il paradiso. Una circostanza felice ha fatto sì che il desiderio si compisse. Il mio vicino di appartamento, il professore universitario Marin Seclaman, geologo e ricercatore scientifico alla sezione di geologia dell'Accademia, mi ha detto, tra varie cose, che sarebbe dovuto andare in Dobrogea per lo studio dei suoli e sapendo del mio desiderio di rivedere la località di Greci, che aveva anche lui nel suo programma, mi ha proposto di aggregarmi alla loro squadra. Il che ho accettato con entusiasmo. La mia Dobrogea di una volta con tanta polvere e vie sconnesse di pietra è oggi fiorente (incluso il comune di Greci). E' boscosa, ha strade moderne, campi con coltivazioni ricche su migliaia di ettari e pale eoliche (centinaia), che producono energia pulita non inquinante. Posso testimoniare che oggi la Dobrogea è molto avanti rispetto al Bărăgan (il granaio della Romania) e che è bella... come la mia Evelina!

Quello che ho visto a Greci mi ha veramente sorpreso. Gli italiani (friulani) hanno portato e installato a Greci una porta per il Paradiso.

I turisti o gli amici di quest'angolo della Romania, devono sapere che la Dobrogea non vuol dire solo il Delta, mare, ma anche Măcin, Isaccea, Niculițel, Cerna, Horia, Danubio. Manca però qualcosa: il ponte sul Danubio che unisca Brăila alla Dobrogea.

La visita a Greci mi ha riconfortato; le mie ospiti sono state due cugine di Evelina: Lucica e Celia (del clan Boro, quello con 11 fratelli). Quando partii da Greci, loro erano signorine, e adesso ho trovato due mature signore. Da Celia Boro ho raccolto molte informazioni su quello che sono diventati gli italiani di ieri di Greci, su matrimoni misti o sulla spiritualità. La chiesa cattolica *Santa Lucia* di Greci è piena di fedeli a ogni messa.

La calda amicizia con cui sono stato accolto a Greci (ci sono stato tre giorni che sono volati come un sogno) mi hanno calmato un po' la nostalgia.

Italia e non solo...

...o altro...

Come parlare dell'Italia senza rischiare (anzi avendo la quasi sicurezza) di cadere in imprecisioni, particolarismi, equivoci?

In un periodo in cui non sappiamo neppure se il mondo vada bene o male, chi ha ragione e chi torto, chi è aggressore e chi vittima, com'è possibile esprimere giudizi di un Paese come l'Italia già di per sé pieno di contraddizioni?

La tentazione è sempre quella di riportare alcuni dei fatti più importanti dell'anno e terminare con la retorica: «E adesso giudicate voi».

E poi quali sono i fatti più importanti? Le guerre? Quelli politici? Quelli economici? I crimini? Quelli ambientali? Gli indicatori ballano come bussole impazzite. Si può dire tutto e il contrario di tutto a giorni alterni. L'overdose di informazioni nei mezzi di comunicazione ha raggiunto uno stato patologico di schizofrenia.

Se da una parte è giusto che alcuni mezzi di comunicazione esprimano il parere di una certa «parte» della popolazione e altri l'altra, cosa succede se, come in questa epoca, le ideologie di ogni tipo sono tramontate? In Italia non esistono più gli sfruttatori e gli sfruttati, se non in minima parte, e quando si trovano vengono considerati episodi criminali *tout-court* e non politici né ideologici. La «gente» desidera avere un lavoro, un reddito, non venire calpestata nei suoi diritti o derubata. Nulla più. Parrebbe che la nostra società sia vicina alla felicità, ma così non è.

Allora cosa si può dire della vita politica? Delle nuove leggi? Giuste o inutili? Dell'economia? Malata o in ripresa? I giovani trovano lavoro o non lo cercano nemmeno? La mafia è sempre più forte o sta per essere sconfitta? Ogni opinione ha qualche argomento da usare pro o contro.

Le notizie che riempiono i nostri occhi e le nostre orecchie sono per lo più errate, le altre tendenziose, e tutto il resto assolutamente stupido. Siamo cascati in una situazione paradossale in cui tutto ci dice che dovremmo essere felici mentre invece non lo siamo. Gli psicologi insegnano che quando si entra in una situazione di paradosso, per non cadere nella malattia e nella patologia bisogna

Italia nu e numai așa... sau altfel...

Cum să vorbești despre Italia fără să riști (chiar având o oarecare certitudine), fără să cazi în imprecizie, particularism sau echivoc?

Într-o epocă în care nu știm dacă lumea merge într-o direcție bună sau greșită, cine are dreptate sau cine se înșală, cine-i agresor și cine-i victimă, este oare posibil să exprimăm judecăți despre o țară ca Italia, ea însăși plină deja de contradicții?

Ești tentat întotdeauna să te referi la unele evenimente mai importante ale anului și să închei retoric cu: „Și acum, judecați voi!”.

Și-apoi, care sunt evenimentele cele mai importante? Războaiele? Cele politice? Cele economice? Crimele? Cele ambientale? Indicatorii pulsează ca niște busole înnebunite. Se poate spune orice, dar și contrariul, în zile alternative. Supradoza de informații în mass-media a ajuns în stadiu patologic de schizofrenie.

Dacă dintr-un anumit punct de vedere este just că unele mijloace de comunicare exprimă opinia unei anumite „părți” a populației, iar altele pe a celeilalte, ce se întâmplă acum, când ideologiile de orice tip sunt apuse? În Italia nu mai există exploatați și exploatați, sau poate doar în mică măsură, și când apar asemenea situații, ele sunt tratate ca episoade criminale *tout-court*, iar nu politice, nici ideologice. „Lumea” dorește să aibă un loc de muncă, un venit, să nu-i fie călcate în picioare sau furate drepturile. Niciodată. Ar părea că societatea noastră se apropie de fericire, dar nu prea este așa.

spezzare il circolo vizioso. Bisogna, insomma, sapere guardare oltre, uscire del proprio stato limitativo. Allora per superarlo sorge «La domanda»: cosa c'è a monte di tutto questo? Come posso guardare le cose dall'alto, in modo distaccato?

Non e' poi così difficile da scoprire: qui i mezzi di comunicazione ci aiutano: il Web, i giornali internazionali, le organizzazioni no-profit d'informazione ne parlano diffusamente, per chi sa cercare.

Abbiamo capito allora la prima lezione: ignorare i canali tradizionali: TV e giornali «ufficiali», i quali per vivere devono essere finanziati da qualcuno che ha interesse a far circolare determinate informazioni. Nessuno di essi esiste senza attingere a soldi privati o elargiti dal governo. L'Italia scivola di anno in anno sempre più in basso nella classifica dei Paesi per libertà d'informazione. Ogni anno battiamo un nuovo record. Quest'anno siamo arrivati al 40mo posto mondiale, dopo Perù, Bulgaria e Corea del Sud (classifica RSF). Nulla contro questi altri Paesi più democratici di noi, ma questo dato qualcosa vorrà ben dire. Licio Gelli, la P2, Craxi, Berlusconi... una scia di cospiratori che hanno pianificato il destino della «gente ignara» mettendo nero su bianco il loro piano, oggi realizzato (vedi il piano «Rinascita democratica»). Chiedo ai giovani se ne siano consapevoli, e praticamente nessuno lo è.

Guardiamo ancora oltre, ma per farlo volgiamoci indietro, nel 1811! I luddisti inglesi distrussero i nuovi macchinari che gli tolsero il lavoro nelle filature del paese. Furono criminalizzati e massacrati. Da allora le macchine e i capitali (in denaro e in conoscenze tecnologiche) hanno fatto un «progresso» impensabile per la mente umana di allora. Per fare quello che oggi produce una persona, cent'anni fa ci volevano probabilmente migliaia di uomini, se pure fosse mai stato possibile. Il consumismo – come preconizzato dai sociologi – cerca di farci ingozzare tutta la sua sovrapproduzione, come a oche inchiodate alle assi di legno, forzate all'ingrasso per poi strappargli il fegato e metterne un'altra al posto. In Italia la vita media, dopo un crescendo durato alcuni decenni, da alcuni anni sta regolarmente diminuendo.

E qui andiamo a un livello superiore di analisi, dove troviamo un altro paradosso, ben più grave

Atunci ce se poate spune despre viața politică? Despre noile legi? Juste sau inutile? Despre economie? Bolnavă sau în revenire? Tinerii își găsesc locuri de muncă sau nici nu le mai caută? Mafia este tot mai puternică sau este pe cale de dispariție? Fiecare opinie are argumente pro sau contra.

Știrile care ne umplu ochii și urechile sunt, în cel mai bun caz, greșite sau tendențioase, iar restul absolut prostesți. Ne aflăm în situația paradoxală în care ni se spune că suntem fericiți, când, de fapt nu suntem. Psihologii ne sfătuiesc ca atunci când intrăm într-o situație paradoxală, ca să nu ne îmbolnăvim sau să cădem în stări patologice, trebuie să spargem cercul vicios. Trebuie, în fine, să privim în altă parte, să ieșim din propriile noastre limite. Atunci, pentru a le depăși, țâșnește „Întrebarea”: ce se află în amonte de toate acestea? Cum aş putea privi de sus și detașat, lucrurile? Și, apoi, nu este chiar așa de greu să descoperi pe cine susțin mijloacele de comunicare în masă: web-ul, presa internațională, organizațiile de informare non-profit, care vorbesc aluziv pentru cei ce vor să înțeleagă.

Am învățat atunci prima lecție: să ignorăm canalele tradiționale: TV și ziarele „oficiale”, care, pentru a supraviețui, trebuie să fie finanțate de cineva interesat să circule anumite informații. Niciunul dintre aceste mijloace de informare nu poate exista fără să se atingă de bani privați sau dăruți de guvern. Italia alunecă an de an tot mai jos în ierarhia clasificării internaționale a țărilor, din punct de vedere al libertății de informare. În fiecare an batem un nou record. Anul acesta am ajuns pe locul 40 pe scara mondială, după Peru, Bulgaria și Coreea de Sud (clasificare RSF). Nu am nimic împotriva altor țări mai democratice decât noi, dar aceste date vor să spună ceva. Licio Gelli, la P2, Craxi, Berlusconi... sunt un șir de cospiratori care au planificat destinul celor „ignoranți” și care au suprapus minciuna peste adevăr în planurile lor, astăzi realizate (vezi planul „Renașterea democratică”). Le cer tinerilor să fie conștienți, dar practic niciunul dintre ei nu e.

Să privim și la alte aspecte, dar pentru asta trebuie să mergem înapoi, în 1811. Luddiștii din Anglia distruseră noile mașini care îi lăsasera șomeri pe cei din fabricile de textile din țară. Au fost incriminați și masacrați. De atunci, mașinile și capitalul (ca bani și cunoștințe tehnologice) au

di quello di prima: la nostra società ha tutto ma non ha più lavoro da dare, però stabilisce che chi non ha lavoro non ha il diritto al reddito. Le mega-aziende multinazionali, impersonali e tentacolari, sono però ben legate alle realtà di potere locale tramite «consulenti» strapagati: a finanza, politica, esercito, mezzi di comunicazione, Chiese e religioni, criminalità e mercenari.

E l'Italia che c'entra? C'entra, eccome. L'Italia e' sempre stata la patria delle mille realtà locali, degli artigiani super-specializzati, delle famiglie ingegnose, delle piccole cooperative efficienti, degli artisti e degli amanti del bello. Tutto questo e' stato aggredito e schiacciato dalla pianificazione uniformatrice delle grandi logiche globali. Le piccole-medie aziende sono sparite, i prodotti locali artigianali sono stati industrializzati e «spostati» non si sa dove. Al posto del latte, nei biscotti si mette l'olio di palma del Borneo e lo sterco dei pipistrelli australiani. Le leggi e le burocrazie sono talmente complesse e vincolanti che solo i grandi capitali le possono affrontare. I produttori artigianali di ogni settore hanno le mani legate, non possono più lavorare neppure se lo vogliono. Un paio di mesi fa alcuni contadini che si aiutavano tra di loro per i diversi raccolti sono stati multati per migliaia di euro perché si aiutavano gratis tra di loro e non avevano «le carte in regola» rispetto alle leggi italiane sul lavoro. Quando ci penso mi viene da piangere di sconforto e di disperazione, e poi di rabbia. Questi sentimenti sono quelli che si diffondono nel cuore degli italiani, che nel frattempo, forse più per necessità che per cattiveria, sono diventati un po' più egoisti, indifferenti, meschini e attaccati ai privilegi che gli restano.

Gregorio Pulcher

făcut progrese de neimaginat pentru mintea umană din acea epocă. Pentru a face ceea ce astăzi produce o singură persoană, acum o sută de ani ar fi fost nevoie de mii de oameni sau ar fi fost chiar imposibil. Consumismul – cum preconizează sociologii – încearcă să ne facă să ne îndopăm cu supraproducția lor, ca niște găște imobilizate între scânduri de lemn, forțate să se îngrășe, pentru a li se smulge ficiții, urmând, apoi, altele la rând. În Italia, nivelul mediu de trai, după o creștere de câteva decenii, scade neîntrerupt, de câțiva ani.

Și acum, dacă trecem la un nivel superior al analizei, dăm peste un alt paradox, mult mai grav decât cel dintâi: societatea noastră are de toate, însă nu poate să dea oamenilor de lucru, în schimb stabilește că cine nu are un loc de muncă nu poate avea venituri. Megacompaniile multinaționale, impersonale și tentaculare, sunt însă strâns legate de autoritățile locale prin „consultanți” bine plătiți: la finanțe, în politică, armată, mass-media, biserici și religii, criminalitate și mercenariat.

Și Italia ce treabă are? Are, și încă cum! Italia a fost dintotdeauna patria miilor de realități locale, a artizanilor supra-specializați, a familiilor ingenuose, a micilor cooperative eficiente, a artiștilor și a iubitorilor de frumos. Toate acestea au fost agresate și strivite de planificarea uniformizatoare a unei logistici globale. Întreprinderile mici și mijlocii au dispărut, produsele locale artizanale au fost industrializate și „mutate” nu se știe unde. În loc de lapte, în biscuiți se pune ulei de palmier din Borneo și excremente de lilieci australieni. Legile și burocrația sunt atât de complexe și încălcate, încât numai marele capital poate să le facă față. Producătorul artizanal din orice sector de activitate are mâinile legate. Nu mai poate să lucreze, chiar dacă ar vrea. Până acum câteva luni, unii țărani se ajutau între ei la adunarea recoltelor și au fost amendați cu mii de euro pentru că se întrajutorau gratis și, deci, nu aveau „actele în regulă” în conformitate cu legislația muncii din Italia. Când mă gândesc la asta îmi vine să plâng de disperare și de furie. Astfel de sentimente prind rădăcini în sufletele italienilor și poate, mai mult de nevoie decât din răutate, au devenit ceva mai egoiști, indiferenți, meschini și legați de puținele privilegii care le-au mai rămas.

Traducere Gabriela Tarabega

Expo Roma

La sfârșitul anului 2015, *Accademia di Romania* din Roma a găzduit expoziția **NEOMAPPA ROMA** a artistului Andrei Ciurdărescu. Acest proiect a propus o altă abordare a memoriei și a documentării cu aspect cartografic. Structurile artificiale, pe care artistul urmărește să le conserve prin tehnica sa proprie de lucru, reprezintă rezultatul intervenției umane în cadrul urban. Procesul de lucru pe care îl abordează Andrei Ciurdărescu, utilizează tehnici caracteristice picturii prin intermediul cărora conservă elemente care, ulterior transferului pe suportul de lucru, devin entități abstracte. Demersul de *amprentare* se realizează prin suprapunerea unui suport de hârtie preparat în prealabil cu culoare, care, în urma unei acțiuni de spălare revelează texturile matriței. Prin această transpunere, elemente comune, figurative devin reprezentări abstracte decontextualizate ce formează pe suprafața suportului înșiruii compoziționale noi. (Sursa: ICR)

Lansarea volumului Scritti veneziani de N. Iorga la Veneția

În decembrie 2015, Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția a găzduit, în sala *Marian Papahagi*, prezentarea volumului lui N. Iorga, *Scritti veneziani*. Evenimentul a marcat împlinirea a 75 de ani de la dispariția marelui istoric.

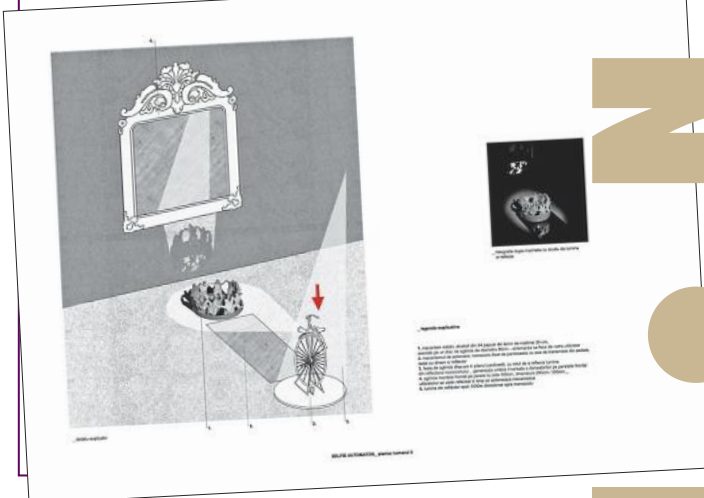
Laura Codruța Kövesi „Europeanul anului 2015”

Procurorul șef al Direcției Naționale Anticorupție, Laura Codruța Kövesi, a fost desemnată „Europeanul anului 2015” de către celebra revistă americană *Reader's Digest*. Acest premiu recompensează „lupta curajoasă și de durată pe care **Doamna Anticorupție** a României o duce împotriva corupției, la nivel înalt”, se precizează în revistă. În fiecare an, *Reader's Digest* premiază personalități europene, având o influență majoră în jocurile contemporane centrale. Numărul din februarie 2016 al revistei este dedicat Laurei Codruța Kövesi.

România la Biennale di Venezia 2016

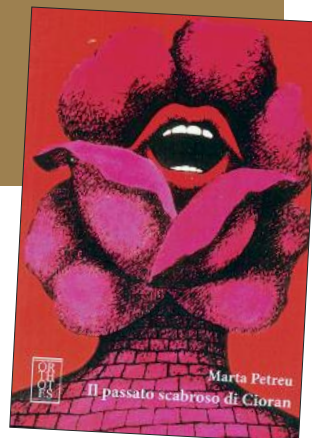
Cea de-a 15-a ediție a Expoziției Internaționale de Arhitectură – *la Biennale di Venezia* se va desfășura, anul acesta, în perioada 28 mai – 27 noiembrie.

SELFIE AUTOMATON ȘI MENAJERIA DORINTELOR este proiectul care va reprezenta România la această ediție a expoziției, proiect declarat câștigător în urma concursului de selecție organizat în acest scop de Ministerul Culturii și Uniunea Arhitecților din România. Autori: Bucșa Tiberiu, Gal Orsolya, Stathis Markopoulos, Adrian Arama, Oana Matei, Andrei Durloi. Proiectul ales de juriu s-a remarcat prin tratarea temei expoziției – *Reporting from the Front* – dintr-o perspectivă universală. Echipa (care reunește profesii precum cea de arhitect, maestru păpușar sau grafician) și-a propus să traducă automatisme și stereotipuri specifice vieții cotidiene într-un set de instalații/mecanisme care pun sub semnul întrebării poziția și relațiile individului (arhitectului) în contextul său social.

Volumul Cioran sau un trecut deocheat de Marta Petreu, publicat în italiană

Volumul de eseuri *Cioran sau un trecut deocheat*, apărut la Editura Polirom, în seria de autor dedicată poetei și eseistei Marta Petreu, a fost publicat în limba italiană, editat de Giovanni Rotiroti la Editore *Orthotes*, în traducerea Magdei Arhip și a Ameliei Natalia.

E
N
Z
O
N
O
S
T
I
R
I
S

ASOCIAȚIA ITALIENILOR DIN ROMÂNIA **RO.AS.IT.** STR. LIPSCANI NR. 19, etaj 1, 030031 BUCUREȘTI

TEL.: 0372 772 459; FAX: 021 313 3064

WWW.ROASIT.RO